

Tramping jako prostředek výchovy mladého člověka

Bc. Jitka Beranová

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Jitka BERANOVÁ

Studijní program: N 7501 Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Tramping jako prostředek výchovy mladého člověka

Zásady pro vypracování:

Pojem výchova.

Tramping, jeho historie a vývoj v České republice.

Osobnosti českého a světového trampingu.

Sběr dat k tvorbě kvalitativního výzkumu.

Zpracování výsledků rozhovorů.

Závěry pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HURIKÁN,B.Dějiny trampingu.Praha:Novinář,1990.ISBN 80-7077-432-0.

MORRISH,R.12 klíčů k důsledné výchově.Praha:Portál,2003.ISBN 80-7178-786-8.

PRCHAL,J.Vychováváme děti.Praha:Práce,1976.ISBN 24-007-76.

**VINKLÁT,P.Kronika trampingu v Jizerských horách 1934-2004.Liberec:Knihy
555,2004.ISBN 80-86660-09-5.**

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Emilie Dvořáčková

Ústav pedagogických věd

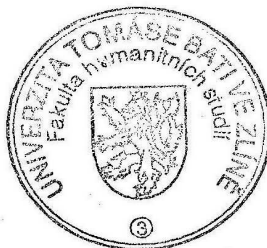
Datum zadání diplomové práce:

12. února 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 12. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 13.5. 2009

Bc. Boromir Šiška

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá trampingem jako prostředkem výchovy mladého člověka. Na počátku teoretické části je seznámení s pojmem výchova a její historií. Dále se práce zabývá jednotlivými formami výchovy – výchova v přírodě, výchova k práci, výchova k zodpovědnosti, výchova k uvědomělému rodičovství, ekologická výchova a výchova k estetice. Pojem tramping, jeho historie a atributy trampingu. V poslední kapitole teoretické části se práce orientuje na osobnosti českého a světového trampingu. Praktická část je rozdělena na výchovný projekt zaměřený na utváření postojů nebo jejich změnu v sociální skupině, kde je podrobně rozebrán výzkumný problém. Ve druhé polovině praktické části jsou zmapovány metody a závěr výzkumu.

Klíčová slova: výchova, sociální postoje, tramping, Ernest Thompson Seton, Robert Baden-Powell, Antonín Benjamín Svojsík, Josef Peterka

ABSTRACT

This diploma work deals with tramping as a discipline of a young man. At the beginning of the theoretic part, there is familiarization with the term upbringing and her history. Further the diploma work deals with single forms upbringing – upbringing outdoor, upbringing to work, upbringing to responsibility, upbringing to conscious parenting, ecological upbringing and upbringing to aestheticians. Conception of tramping, his story and attributes of tramping. At last chapter of the theoretic parts orient on personalities Czech and world's tramping. Practical part is split on educational project, that's oriented to formation postures or their change in social group , where I analyse experimental problem. In the second section of the practical part there are charted methods and classification of the research.

Keywords: upbringing, social bearings, tramping, Ernest Thompson Seton, Robert Baden-Powell, Antonín Benjamin Svojsik, Josef Peterka

Touto cestou bych velmi ráda poděkovala za odborné vedení diplomové práce, poskytnutí cenných rad a informací a hlavně za trpělivost PhDr. Mgr. Emílii Dvořáčkové, svému výzkumnému vzorku za statečnost a ochotu spolupodílet se na tvorbě tohoto díla, rodině, přátelům, především Jiřímu Krystýnkovi a Tomáši Filípkovi, a v neposlední řadě Gustavu Vávrovi a jeho napínavým příběhům ze života tramské subkultury.

„Vedla- li cesta za kulturou z lesa, pak cesta za lidstvím vede nezbytně k lesu zpět.“

Aleš Hrdlička

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 POJEM VÝCHOVA	13
1.1 VOLNÝ ČAS A VÝCHOVA.....	13
1.1.1 Historie výchovy	14
1.1.2 Dvanáct klíčů k důsledné výchově.....	15
1.1.3 Výchova v přírodě	18
1.1.4 Výchova k práci.....	19
1.1.5 Výchova k zodpovědnosti	20
1.1.6 Výchova k uvědomělému rodičovství.....	20
1.1.7 Ekologická výchova	21
1.1.8 Výchova k estetice.....	22
1.2 SOCIÁLNÍ POSTOJE.....	23
1.2.1 Funkce postojů	23
1.2.2 Struktura postojů	25
1.2.3 Utváření a změny postojů.....	26
2 TRAMPING, JEHO HISTORIE A VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICĚ	30
2.1 POJEM TRAMPING	31
2.1.1 Zákony lesní moudrosti	31
2.2 HISTORIE TRAMPSKÉHO Hnutí	33
2.2.1 Woodcraft.....	34
2.2.2 Skauting.....	34
2.2.3 „Kamarádi“	34
2.2.4 Doba divokých skautů	34
2.2.5 Doba cowboyská	35
2.2.6 Doba kanadská	35
2.2.7 Současnost.....	36
2.3 ATRIBUTY TRAMPINGU	36
2.3.1 Tramská výbava	37
2.3.2 Tramská hudba	38
2.3.3 Trampové a sport.....	40
3 OSOBNOSTI ČESKÉHO A SVĚTOVÉHO TRAMPINGU	41
3.1 ERNEST THOMPSON SETON (1860 – 1946).....	41
3.1.1 Počátky hnutí.....	43
3.1.2 Liga lesní moudrosti.....	44
3.1.3 Seton Willage a College of Indian Wisdom.....	44
3.2 ROBERT STEPHENSEN SMYTH BADEN- POWELL (1857 - 1941).....	45
3.2.1 Vojenská kariéra.....	45
3.2.2 Skautské hnutí	45

3.3	ANTONÍN BENJAMÍN SVOJSÍK (1876 – 1938)	46
3.4	JOSEF PETERKA (1907 – 1965).....	47
3.4.1	Spisovatel	47
3.4.2	Tramp	48
3.4.3	Hurikán Duo.....	48
II	PRAKTICKÁ ČÁST	50
4	VÝCHOVNÝ PROJEKT ZAMĚŘENÝ NA UTVÁŘENÍ POSTOJŮ NEBO JEJICH ZMĚNU V SOCIÁLNÍ SKUPINĚ	51
4.1	CÍL VÝZKUMU	51
4.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	52
4.3	DRUH VÝZKUMU	52
4.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	52
4.5	ZPŮSOB ZÍSKÁVÁNÍ A ZPRACOVÁNÍ DAT	54
5	ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ A HODNOCENÍ METOD.....	56
5.1	NESTRUKTUROVANÉ OHNISKOVÉ SKUPINY	56
5.1.1	Vyhodnocení metody nestrukturované ohniskové skupiny.....	56
5.2	OTEVŘENÉ ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ.....	56
5.2.1	Popis výchovného prostředí	57
5.2.2	Seznam účastníků a předpokládané rozdělení rolí k vykonání úkonů, nezbytných pro splnění základních potřeb člověka.....	58
5.2.3	Seznam nezbytných prostředků k pobytu v tramském srubu „Duchárna“.....	59
5.2.4	Itinerář prožitkového programu.....	59
5.2.5	Vyhodnocení metody otevřeného zúčastněného pozorování	60
5.3	POLOSTRUKTUROVANÉ (SEMISTRUKTUROVANÉ) INTERVIEW.....	61
5.3.1	Vyhodnocení metody polostrukturovaného interview	61
5.4	ZÁVĚR VÝZKUMU	63
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Cílem mé diplomové práce je zjištění, zda-li u malé sociální skupiny, jejíž členové mají pevně zakotvené názory a postoje na určitý objekt, může dojít ke změně či tvorbě nových postojů. A to vlivem působení krátkého prožitkového programu po vzoru trampské subkultury na skupinu mladých lidí trávící svůj volný čas pouze konzumním a městským způsobem.

Hlavním popudem k myšlence nad tramskou subkulturou bylo zjištění neznalosti významu tohoto pojmu u mých vrstevníků, ale i u lidí, kteří se kolem mě pohybují. Tito lidé tráví svůj volný čas ve městě a to způsobem výběru naservírovaných nabídek dnešní konzumní společnosti. Způsob trávení volného času po vzoru trampské subkultury jim přijde jako návrat k primitivismu. Odsuzují trampy podle vnějšího obalu, ale zároveň si nedokáží představit sami sebe v situaci, kdy se musí o sebe postarat a zajistit si prostředky vedoucí k uspokojení základních potřeb člověka. Víkend strávený na chatě je pro ně vzácností, ale ani netuší, že právě „chatařství“ je čistě československý fenomén historicky pocházející ze stavby prvních tramských srubů a zakládání tramských osad.

Dalším stimulem pro tvorbu tohoto díla je nedostatek literárních zdrojů k tématu trampingu. Informace o historii, vývoji a přínosu tohoto hnutí se předávají verbální komunikační cestou, ale jen mezi členy tramských osad. Kritika veřejnosti by se dala snížit vlivem zvýšení informovanosti společnosti o této subkultuře. Český národ by měl být hrdý na to, že právě my jsme se stali průkopníky hnutí, které slouží jako prostředek výchovy mladého člověka prostřednictvím originálního, neorganizovaného a nekonzumně zaměřeného životního stylu.

Teoretickou část práce plánuji rozdělit na tři hlavní kapitoly. V první kapitole bych se chtěla věnovat pojmu výchova a to především jejím formám vedoucím k výchově k aktivnímu trávení volného času a pojmu sociální postoje, jejich funkcím, struktuře, tvorbě a změnám. Ve druhé kapitole je mým cílem se zaměřit na pojem trampingu, jeho historii a atributy trampingu. V poslední kapitole se budu orientovat na osobnosti českého a světového trampingu. Výraznými osobnostmi jsou: Ernest Thompson Seton – zakladatel woodcraftu, lord Robert Baden-Powell – zakladatel skautingu, Antonín Benjamín Svojsík – zakladatel československého skautingu, Josef Peterka – autor prvních českých „Dějín

trampingu“ a průkopník tohoto hnutí. Praktická část bude rozdělena na výchovný projekt zaměřený na utváření postojů nebo jejich změnu v sociální skupině, kde podrobně rozeberu výzkumný problém. Ve druhé polovině praktické části zmapuji metody a závěr výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POJEM VÝCHOVA

„ Proces záměrného, soustavného a organizovaného působení na jedince, formování jeho duševního a do určité míry i tělesného vývoje. Výchova se děje v rodině, ve škole, v rámci zájmové činnosti apod. prostřednictvím působení vychovávající osobnosti (např. rodič, učitel, trenér) na vychovávaného jedince (dítě, žák apod.). Každá výchovná činnost je zaměřená k určitému výchovnému cíli, kterému jsou podřízeny prostředky, a je charakterizována specifickým obsahem. Podle specifického zaměření a z hlediska všestranného rozvoje člověka je rozpracována výchova rozumová, citová, volní, mravní, rodinná, estetická, tělesná aj. Výchovné působení, zejm. na mladého jedince, je zaměřeno i na hodnotovou orientaci.“ (DIDEROT, 1999, s. 1613)

Ve výše zmíněné definici se výchova odehrává mimo jiné i v rámci zájmové činnosti. Což je, dle mého názoru, určitý způsob trávení volného času. Rodiče by měli vést své děti k aktivnímu trávení volného času a plánování, nakládání s ním již od dětství.

1.1 Volný čas a výchova

Ve volném čase dochází k socializaci jedince a celkovému rozvoji jeho osobnosti. Je velice složité definovat pojem volný čas. Podle mě je volný čas doba, ve které se mohu oprostít od všech povinností a konám činnosti, které mě duševně i fyzicky uspokojují. Avšak pro některé jedince může volný čas znamenat veškerou dobu mimo jejich pracovní činnost (zaměstnání). Což je většina dne, kdy se vrátíme ze zaměstnání až do chvíle, kdy se do něj opět vracíme. (Zich, 1978). To by znamenalo, že jako studentce by mi měly všechny povinné semináře dávat pocit naplněnosti volného času. Nejblíže mému názoru specifikoval volný čas František Zich ve své knize *Co s volným časem?: „Volný čas je prostor, který představuje nesmírné bohatství. Člověk v něm nachází odpočinek, zábavu i poučení. V jaké relaci se realizují tyto funkce, záleží nejen na společenských možnostech, ale také na vyspělosti každého jednotlivce. V každém z nás je zdroj, který vede k vysokému stupni společenské aktivity nebo jednoduchému vysedávání u piva.“ (Zich, 1978, s.8)*

Po přečtení této definice si dokážu vybavit alespoň dvacet mých vrstevníků, v nichž je zabudován zdroj vedoucí k vysedávání u piva. Dle mého názoru nebyli v dětství správným způsobem vedeni k aktivnímu trávení volného času a neumějí s ním nakládat tak, aby se

v něm dokázala rozvíjet jejich osobnost. Netušila jsem, že jsou lidé, kteří ve svém životě nerozdělávali oheň, neumějí si otevřít konzervu s jídlem a ohřátí zakoupeného potravinového polotovaru v mikrovlnné troubě považují za vrchol kulinářského umění. Avšak jak by měla vypadat taková výchova vedoucí ke správné náplni volného času? Neexistuje definice správné náplně volného času. Každý jedinec tráví volný čas po svém a nepochybuji o tom, že je přesvědčen, že právě jeho zvolená aktivita je ta správná.

1.1.1 Historie výchovy

Až do šedesátých let nebyl mezi výchovou a poslušností prakticky žádný rozdíl. Cílem výchovy bylo vést děti k respektu a autoritě, která by měla vést ke slepému plnění příkazů dospělých bez jejich zpochybňování. Děti měly v té době být vidět, nikoliv však slyšet. Za odmlouvání byl označen a po zásluze potrestán jakýkoliv nesouhlas. Děti byly přehnaně submisivní a nesamostatné. Ve svém dospívajícím věku se začaly bouřit proti nadvládě a zneužití moci dospělých.

Do sedmdesátých let psychologové radili rodičům a nabádali je k tomu, aby se dětem nebránilo ve vývoji. Od dospělých se očekávalo, že budou svým dětem pouze dávat a dávat, bez jakýkoliv připomínek a podmínek, jen s malými požadavky na plnění rutinních povinností a zodpovědnosti. Slovíčko „ne“ se nemělo používat, jelikož vedlo ke snižování sebevědomí dítěte. Vztek, vzdor, drzost a odmlouvání byly považovány za projevy zdravého vybití nepřátelství a brány jako přirozený projev růstu dítěte. Děti se však domnívaly, že svět by se měl točit podle jejich potřeb a osobních práv.

V osmdesátých letech se začaly praktikovat principy modifikace chování. Zde našla uplatnění metoda pochvaly a odměny jako reakce na žádoucí chování. Trestem ve formě hubování nebo odnětí privilegií mělo být potlačeno a odstraněno nežádoucí chování. Za rozhodující faktor, který rozhodoval o úspěchu či selhání byla považována důslednost. Tato modifikace chování byla však studená a neosobní.

V devadesátých letech se stále hlasitěji ozývalo volání po větších osobních právech a svobodách. Právníci dětí hlásali, že by jim měla být přiznána stejná práva jako dospělým a měly by mít možnost o sobě více rozhodovat. Tato větší svoboda měla děti připravit na život v přesvědčení, že se rychle měnící společnosti směrem k moderně. Děti se měly naučit zodpovědnosti tím, že samy pocítí důsledky svých rozhodnutí. Rodiče měli podněcovat děti

ke správným rozhodnutím a odrazovat od špatných pomoci odměn a trestů. Tuto metodu výchovy dnes používá téměř každý rodič nebo učitel. (Morrish, 2003)

1.1.2 Dvanáct klíčů k důsledné výchově

Dvanáct klíčů k důsledné výchově podle Ronalda G. Morrishe (2003):

- Nikdy nedávejte na vybranou, je-li třeba omezení. Kdykoliv ustanovujeme určitá pravidla nebo omezení, měli bychom je vyjádřit takovým způsobem, aby děti nenechal na pochybách.
- Pokud dnes o poslušnosti diskutujete, budete o ni zítra prosit. Pokud jsou dospělí ochotni kvůli poslušnosti vyjednávat, vyplatí se na nabídku počkat. Děti se vzdoru učí velmi rychle. Řekne-li se jim, aby něco udělaly, ztuhnou a vyčkávají, co se bude dít. Jde jim o to, aby rodiče či vyučující o poslušnost vyjednávali a něco za ni nabídli. Teprve, když se dovedí nabídku, rozhodnou se, zda se jim vyplatí daný úkol splnit. Mnozí dospělí se nakonec rozhodnou, že si udělají, co potřebují raději sami. Děti své rodiče neustále testují, zda to dokáží dotáhnout do konce. Chtějí stále víc a víc za méně a méně. Děti tráví stále více času a energie sledováním toho, kdo na ně dohlíží. Tím se učí další dovednost, kterou je vychytralost a vykrucování se z odpovědnosti. Smlouváním se dostaneme do pasti. Nabízení odměn je naprosto nesmyslné (vyplácení peněz za domácí povinnosti, dobré známky ve škole, udržování pokoje v čistotě a jiné). To samé platí o stále těžších a těžších trestech (domácí vězení se může nakonec protáhnout na dlouhé týdny nebo dokonce měsíce). Děti tím ztrácejí právě to, co dělá každý nový den smysluplným. Rodiče se dopouštějí těchto chyb ve snaze vyvinout přístupy, kterými by děti donutili respektovat pravidla a směrnice. Návštěva rodiny není odměnou, ale základní lidskou potřebou. Nikdo nemá právo zneužít lásku a oddanost vůči vlastní rodině jako prostředku manipulace. Moderní výchova může dítěti vštěpit systém hodnot, které jsou v rozporu s vaším názorem. Tak to funguje u výchovné metody odměn a trestů. Dítě zvažuje výhody a nevýhody svých činností a rozhoduje se podle toho, co se mu jeví jako nejlepší. Tento hodnotový systém vede přímo k tomu, že pokud děti budou ochotny přijmout trest, mohou jednat, jak se jim zlíbí.

- Dobrá průprava dětí vede k tvorbě správných návyků. Pokud dospělí užívají k získání poslušnosti systém odměn a trestů, potom s poslušností zacházejí jako s něčím, nad čím je potřeba přemýšlet. Děti by měly přemýšlet o důsledcích svého chování a správně se rozhodnout. Pokud jde o dodržování zásadních pravidel, je to činnost, nad kterou se nepřemýšlí, a je tedy v naprostém protikladu k tomu, co je budováno současnou moderní výchovou. Úkol, který se musí vykonat, není možné ponechat k úvaze jedince. Jakmile si děti začnou vykládat pravidla po svém, mohou začít jednat impulzivně nebo se rozhodnou podle toho, co je pro ně výhodnější. Těmto problémům se lze vyhnout výcvikem dětí k tomu, aby v určitých situacích reagovaly návykově. Mnoho zákonů, pravidel a směrnic, kterými se řídí každodenní život, funguje tímto způsobem. Avšak mnoho pravidel je takových, že se nad nimi přemýšlet musí. Musíme pochopit, které pravidlo je jaké. Děti by měly být vedeny k uposlechnutí základních pravidel bez otázek a odmlouvání. Tak to chodí ve světě dospělých a mělo by tomu tak být i ve světě dětí.
- Pokud stojí za to pravidla mít, stojí za to trvat na jejich dodržování. Pravidla jsou velmi důležitá, neboť poskytují ochranu před různými nebezpečnými situacemi, jež jsou součástí každodenního života. Přinášejí do života řád a předvídatelnost, čímž lidem umožňují žít s vědomím relativní bezpečnosti. Jsou situace, kdy dospělí ve své zoufalé snaze o kontrolu nad dětmi pohrozí velmi nepřiměřeným trestem. Trest funguje pouze tehdy, je-li řídkým jevem. Pokud je trest používán příliš často, děti se na něj stanou imunními. Účinnou metodou jak děti naučit poslušnosti je trvání na svém. Jakmile jednou instrukci řeknete, není jiné možnosti, než že ji děti provedou. Zároveň však musíte být schopni podat dětem pomocnou ruku k vykonání daného úkolu.
- Chování, jemuž je třeba naučit, vyžaduje výuku. Zodpovědné chování musí být dětem vštěpováno stejně jako čtení, psaní nebo počty. Dovednostem děti učíme praktickým procvičováním a opakováním správného chování. Nejmocnějším nástrojem je neústupnost. Děti, po kterých se nikdy nežádá, aby se chovaly správně, se nikdy správně chovat nebudou.
- Návčik dnes přináší dobrý výkon zítra.

- Svoboda ne znamená dělat si, co chci. Je to dělat, co je správné, bez dohledu. Současný systém hodnot ve společnosti učí děti dělat, co je výhodné, nikoliv to, co je správné. Děti využívají situace, kdy jsou bez dohledu dospělých, aby si dělaly, co se jim zachce. Je třeba v dětech budovat již od raného dětství dovednost sebekázně. Podaří-li se to, děti se naučí rozhodovat správně i tehdy, když nikdo z dospělých není na blízku.
- Odpovědné rozhodování patří do odpovědných rukou. Děti postupně dospívají a vyžadují stále více příležitostí se rozhodovat samostatně tak, aby se naučily čelit nárokům společnosti, kterým budou v dospělosti vystaveny. Dokud jsou ještě děti malé, jsou krátkozraké a impulzivní při svém rozhodování. Dělají činnosti bez ohledu na možná rizika a nebezpečí. Proto je postupně učíme odpovědnosti a začínáme například u zvládnutí domácích povinností, které jsou součástí života rodiny. Při úklidu svých pokojíků se děti učí organizaci a péči o majetek. Příprava jídla je užitečná pro celý jejich život. Umývání a utírání nádobí slouží k procvičení dovednosti péče o zdraví a čistotu. Kapesné zase vede ke správnému zacházení s penězi.
- Výchova jde nejlépe od srdce, nikoli od ruky. Nejvýznamnějším faktorem, který rozhoduje o výsledku výchovného úsilí, je vztah. Pozitivní vztah k dítěti napomáhá dětem pochopit, že výchova vede k jejich prospěchu, ochraně a bezpečnosti. Výchova „od srdce“ používá nejpřirozenější a nejmocnější odměny a následky. Děti chtějí udělat svým rodičům radost, chtějí být viděny a oceněny. Nechtějí se znelíbit tomu, kdo se o ně stará.
- Pozor na domýšlivost, přestrojenou za sebeúctu. Povinností dospělých je zajistit, aby sebeúcta dětí skutečně vycházela z reality. Měla by být budována na základě toho, co děti opravu dokážou, a odrážet úroveň rozvoje pozitivních vztahů a vědomí, že člověk je přispívajícím členem celé společnosti. Pokud chceme, aby se děti naučily jít za svými cíli, měli bychom je učit základním společenským dovednostem spolu se zodpovědností a vytrvalostí.
- Nejlepším řešením je prevence. Moderní výchova je založena na předpokladu, že děti by se měly učit ze zkušeností. Rozhodování je ponecháváno v jejich rukou. Jakmile se jednou problém vyskytne, je třeba ho řešit. Prevence by měla spočívat

například ve formě hraní určitých rolí. Aktivity by měly být ukončeny dříve, než k problému dojde a poté si konec hry s pomocí fantazijní složky dovyprávět.

- Dobrá výchova není možná bez velkého odhodlání. Mnoho dospělých se pokouší změnit vše najednou. Bývají rozčarování když neuspějí a vracejí se ke starým formám výchovy. Nejúčinnější zásadou je postupovat pomalu, po kouskách.

1.1.3 Výchova v přírodě

Každá společnost, nejčastěji technologické země, se snaží na potřebu přírody reagovat. Také Česká republika musí čelit a řešit problémy. Jde například o rozšiřování prostoru a možností pro aktivní způsob trávení volného času v přírodě, zlepšení a aktivizaci výchovy k pestré a mnohostranné náplni volného času.

Výchově v přírodě jde především o cílené zaměření aktivit na přípravu života v přírodě. Zároveň se snaží o přenesení výchovných postupů do přírody, využívá aktivit v přírodě k rozvoji osobnosti, vztahu lidí k přírodě, znalostí o přírodě. Vychází z poznatků woodcraftu a skautingu, které podrobněji rozebírám ve druhé kapitole této diplomové práce. V současnosti směřuje výchova v přírodě ke změně názorů a postojů lidí, přijímání nových přírodních etiket a přístupů k udržitelnému rozvoji lidské společnosti. Je tedy charakterizována jako proces učení (hlavní důraz je kladen na vztahy mezi lidmi a přírodními zdroji) prostřednictvím praktické činnosti v přírodě. Výchova v přírodě je metoda využívající toto prostředí ve všech oblastech vzdělávání. Nejdůležitější při rozvoji osobnosti jedince jsou jeho vlastní prožitky a zkušenosti z kontaktu s přírodou.

Výchova v přírodě se objevuje v různých odborných směrech trávení volného času. Jde například o rekreaci v přírodě, což je jakákoliv aktivita vykonávaná v tomto prostředí (práce na zahrádce, procházky, výlety, kempování, pikniky či grilování). Od této aktivity očekáváme aktivní náplň volného času, odpočinek, relaxaci a hlavně zábavu. Dalším směrem, ve kterém se může výchova v přírodě použít, je výchova dobrodružstvím, která se zaměřuje na dobrodružně orientované úkoly řešené ve skupině. Dynamické vztahy ve skupině a řešení problémových situací vede k překonání vlastních hranic jedinců, jejich osobnostnímu růstu, sebehodnocení, sebezdokonalování, k růstu sebevědomí. Tyto aktivity nemusí být svázány pouze s přírodou. Výchova výzvou zdůrazňuje výzvodový charakter aktivit a jiných činností v přírodě, vedoucích k rozvoji schopností a dovedností jedinců.

Výchova zkušeností a prožitkem preferuje osobní zážitky a zkušenosti vytvářené v prožitkově bohatém prostředí někdy i za použití netradičních metod.

Při výchově v přírodě by organizátor aktivit měl počítat s některými vnitřními pocity účastníků, které pobyt a výkon aktivit doprovázejí. Jde hlavně o prožitek, dobrodružství, riziko a strach. Prožitek by měl být osobně „odpracován“ a ne naservírován. Vzniká z určitého napětí, začínajícím aktivitou a trvajícím až do jejího provedení. Jakmile je aktivita i jedinec správně veden, může se prožitek změnit ve zkušenost s využitím do budoucnosti. Dobrodružství je pocíťováno v situacích, kdy jedinec neví, jak to skončí. Řešení problémů bývá několik a účastník se musí spolehnout na vlastní síly a spolupráci s dalšími členy skupiny. Riziko bývá vnímáno více účastníky než organizátory, proto bychom se měli snažit při tvorbě programu pracovat s rizikem zdánlivým, aby to reálné bylo co nejmenší. Dále se rizika mohou dělit na tělesná, duševní, sociální a finanční. Dle úrovně rizikových aktivit mluvíme o nízkém, středním a vysokém riziku. Strach je emocionální stav doprovázen stresem. Začleněním strachu do programu může dojít k motivaci, mobilizaci, ale může působit i demolizačně. Nedostatek strachu negativně působí na pud sebezáchovy. (Neuman, 2000)

1.1.4 Výchova k práci

Nejúčinnější metodou výchovy mladého člověka je výchova k práci. *„Máš-li dvě zdravé ruce, chuť do života a nebojíš se práce, můžeš dosáhnout všeho. Jestliže chce člověk dosáhnout v životě úspěchu, musí napnout všechny síly. A musí se tomu od malička učit, trénovat, jak to dělají naši přední sportovci.“* (Prchal, 1970, s. 14) Většina dospívajících je rozmazlená a nedokáže to. Mohou za to většinou úzkostné maminky, které svým dětem odstraňují každou překážku z cesty životem. Dítě se jednou stane členem společnosti pracujících a bude oceněno podle výsledků ve svém zaměstnání, podle aktivní účasti na společenské práci. Všichni jedinci mají přibližně stejné předpoklady, avšak v průběhu života mohou někteří pracovat lépe než jiní. Na pracovní schopnosti záleží mnoho činitelů. Hlavním z nich je výchova. V dnešní době nejde jen o to, že mladý člověk umí dobře pracovat. Jde i o to, aby pracoval s láskou, rád a aby se jeho zaměstnání stalo jeho životní potřebou. Dalším požadavkem na mladého pracovníka je sladění společenských zájmů se zájmy osobními. Do této kategorie se promítá jedincův volný čas. S výchovou k práci by se mělo začít co nejdříve. Každé normální dítě má přirozený sklon k práci, kterého je třeba

využít. Má-li dítě k činnosti odpor, nebo je lenivé, příčinou zpravidla může být špatná výchova k práci. Lenochem se ještě žádný člověk nenarodil, to z něj učiní teprve výchova. (Prchal, 1970)

1.1.5 Výchova k zodpovědnosti

Děti také musíme vychovávat a vést k zodpovědnosti a ochotě spolupracovat, abychom mohli věřit ve vývoj budoucnosti naší společnosti. Současný moderní způsob výchovy tento úkol splnit nedokáže. Dnešní model výchovy vybízí děti k tomu, aby se staly neposlušnými a vypočítavými. Učí je žít svůj život po způsobu šachové partie, táhnout a na tah reagovat. Vychovatelé (rodiče, učitelé) s dětmi vyjednávají a vyhrožují jim tresty, aby je vůbec přiměli splnit několik rutinních povinností a respektovat zavedená pravidla. To je natolik vyčerpává a frustruje, že se nemůžeme divit tomu, když to jednoho dne rodiče i učitelé vzdají. (Morrish, 2003)

1.1.6 Výchova k uvědomělému rodičovství

Další problémovou záležitostí dnešní doby je výchova k uvědomělému rodičovství. Bývá výsledkem dlouhého působení různých institucí (rodina, škola, společenské organizace). I když mladí rodiče spíše přeceňují tyto složky, které mladého člověka formují, jsou si vědomi toho, že hlavní výchovnou složkou je vlastní kvalitní rodina. Její obraz nosí lidé v sobě celý život a je jim vzorem při zvládání mnoha životních situací. Dobrá rodina bývá pro děti vkladem, kterým rodiče zajišťují jejich budoucí šťastný život a umožňují jim nahlédnout do manželských vztahů, naznačují jim možnosti řešení. Dobrá výchova by měla tedy pramenit z rodičovské sebevýchovy. Příliš mladí rodiče jsou nezralí na to, aby mohli úspěšně vychovávat. Bývá jim zatěžko přinášet jakékoliv oběti (například večer odejdou za zábavou a malé dítě nechají doma samotné). Starší rodiče jsou naopak ochotni udělat pro své děti cokoli, obětovat třeba i vlastní autoritu. Nejnevhodnější rodiče bývají příliš milující, přísní, lhostejní a s nedostatkem času pro své děti. Nedostatek času, nervozita, uspěchanost dnešní celé společnosti je velmi bolestné místo rodinné výchovy. Oba rodiče ráno odcházejí do práce a se svými dětmi se sejdou až večer. Je velkou chybou je odbývat, nezajímat se o jejich práci ve škole, koníčky. Každý z rodičů, i když přijdou ze zaměstnání unavení a nervózní, by si měl najít chvíli na své děti a celou rodinu (například vypuštěním jednoho amerického agresivního seriálu v televizi, nebo sezení u počítače), aby

společně poseděli a popovídali si. Děti by měly zažívat tyto chvíle denně, jinak to není opravdový domov. Vzájemné rodinné porozumění, citově vřelý vztah mezi rodiči a dětmi, to jsou hlavní předpoklady pro zdravý růst dítěte. Večerní posezení v rodinném kruhu, komunikace mezi dospělými a dětmi o škole, práci, o dětských radostech a trápeních, o každodenních událostech nelze ničím nahradit. Nezdravý spěch a následný stres nepřispívá k vytváření harmonického rodinného ovzduší, a to se nepříznivě odráží ve formování dětské osobnosti. (Prchal, 1970)

1.1.7 Ekologická výchova

Ekologická výchova by měla hlavně přispívat k souladu života člověka a prostředí, ve kterém se pohybuje. Současná doba si žádá posílit environmentální vědomí lidí prostřednictvím prožitků, emocionální vazby a estetického vnímání. Ekologická výchova směřuje k chápání světa a přírody emočně, jedinečně i umělecky. Používá se výchova uměním (barvy, obrazy, hry), výchova prací, jenž má pro změnu postojů k přírodě své nezastupitelné místo. (Neuman, 2000)

Při pobytu v přírodě bychom měli myslet na to, že jsme jen hosté. Domácími jsou rostliny a živočichové, které musíme chránit. Kdykoliv je to jen možné, snažíme se splatit přírodě svůj dluh tím, že zlepšíme její stav. Jde o maličkosti, které nám nezaberou moc času. Například v lese uklidíme cizí ohniště, vysbíráme odpadky, střepy, plechovky, vyčistíme koryto potůčku a podobně. V tomto prostředí nekřičíme, nepískáme, neničíme či netrháme rostliny a chodíme pouze po vyznačených cestách. Ve městě třídíme odpad, neplýtváme přírodními zdroji, vysazujeme rostliny, pečujeme o chráněné oblasti. (Zapletal, 1987)

Příroda má neocenitelné hodnoty, a proto bychom se měli postarat o její ochranu.

- Etická hodnota – příroda nám byla pouze zapůjčena, proto je naší povinností zachovat ji takovou, jaká je v současnosti, pro příští generace.
- Estetická hodnota – příroda má inspirativní charakter pro vznik nejkrásnějších zážitků, vzpomínek, které si neseme v sobě po celý život.
- Rekreační a výchovná hodnota – člověk je tvor přírodní, má smysl a řád, touží po rozumové dokonalosti, celkovém zdraví, výkonnosti a životním

optimismu, rozvoji sociálních schopností a zlepšení smyslů. To vše je závislé na kontaktu s přírodou.

- Ekonomická a vědecká hodnota – příroda nám dává nedocenitelné materiální zdroje, které potřebuje ke své existenci spousta vědních oborů, jenž dále slouží celé společnosti. (Neuman, 2000)

1.1.8 Výchova k estetice

Nezanedbatelnou součástí výchovy je výchova k estetice, ke kráse. Ve spojitosti s tématem mé diplomové práce se jedná především o výchovu k estetickému vztahu člověka k přírodě. V dnešní přetechnologizované společnosti lidé pociťují více než kdy jindy nedostatek možností k intenzivním, smyslově emočním prožitkům přírody a její krásy. Společnost se snaží harmonickým propojením terénu a přírody pozvolna vytvářet takový obraz krajiny, který v nás vyvolá pocit přirozenosti. V této přírodě se zamýšlíme nad tím, že pro náš zdravý životní styl je užitečné zachovávat nebo tvořit takové životní a ekologické prostředí, které by nás neochuzovalo o estetické zážitky, které prožíváme pouze v přímém, bezprostředním kontaktu s přírodou. Toto působení přírody na jedince se podílí na kultivaci jeho emoční fantazijní složky osobnosti. (Tremlová, 1987)

Za nejúčinnější prostředky výchovy k estetice lze považovat ty, při nichž jedinec vykonává aktivní činnost v přímé interakci se životním prostředím. Měly by se volit takové formy výchovy, které se vyskytují v institucionalizovaných úsecích našeho života a jsou specifické pro různá životní prostředí. Za nejdůležitější instituce je považována rodina, škola, zaměstnání a rekreace. Každá z těchto institucí má možnost aktivizovat zúčastněné osoby řadou výchovných praktik, z nichž nejúčinnější je propojení metody zábavné a pracovní. V podstatě jde o to, aby jedinec vynaložil určitou osobní aktivitu, aniž by mu to bylo proti mysli. Organizátoři se starají o dokonalé promyšlení a plánování specifické formy se skrytým záměrem a obsahem, oproti dosavadní praktikované kompletní přípravě předložené k pasivní konzumaci jedincem. (Tremlová, 1987)

1.2 Sociální postoje

„V souvislosti s problematikou motivace a regulace sociálního chování člověka, hledání příčin chování jedince i sociálních skupin, se v psychologii uplatňuje pojem postoj. Doposud neexistuje jednotné vymezení tohoto pojmu. Většinou jsou postoje chápány jako individuální mentální procesy, určující odpovědi jedince v sociální realitě, která ho obklopuje. Postoj je určen dvěma základními charakteristikami - vztahem k objektu, který je vždy sociální povahy (láska k určitému člověku, nenávisť k cizincům, přijímání určité politiky, atd.) a psychologickým prožíváním jeho významu. Takto postoj plní funkci zprostředkujícího článku mezi dvěma strukturami- sociální a osobnostní.“ (Čížková, 2001, s. 93-94)

Protože postoj je zaměřen na jiný objekt (osobnost), je jeho důležitou součástí hodnocení, které vyjadřuje vztah člověka ke světu. Hodnota je pojem pro všechno, čeho si vážíme a ctíme. Je to míra žádoucího zájmu, které člověk spojuje s určitou ideou či osobou. Hodnotou je člověku to, co má pro něj osobní význam. Čím je hodnota daného jedince větší, tím je objekt atraktivnější (například jídlo, sexuální přitažlivost, postavení ve společnosti a podobně). *„Existují různé kategorie hodnot v kladném smyslu: biologické (život, zdraví, pohodlí, požitky), kulturní (zábava, estetické zážitky, práce), duchovní (poznání, morálka, náboženství, politické ideje), sociální (manželství, přátelství, láska) a další.“ (Čížková, 2001, s. 94)* Vztah jedince k hodnotám tvoří obsah postojů (hodnotící vztah), které vyjadřují naprosto pozitivní nebo naopak negativní vztah k objektu (například konzumace drog, alkoholu). (Čížková, 2001)

1.2.1 Funkce postojů

Základním znakem postojů jsou hodnoty, které jsou důležitým aspektem funkcí postojů pro svůj integrativní význam v chování člověka.

Rozlišení funkcí postojů (J. Papica):

- Instrumentální funkce (adjustační, utilitární) - projevují se v preferování postojů, které jsou odměňovány a odporují postojům, po kterých následuje trest (například u žádající strany na úřadě pomáhají minimalizovat úzkost z nevyřízení žádosti)

- Kognitivní funkce - projevuje se v úsilí jedince proniknout do smyslu dění, jehož je svědkem, nebo na němž se přímo podílí, a v porozumění světu, který ho obklopuje. Všechny objekty, s nimiž se člověk setká, se dají určitým způsobem klasifikovat. Avšak sociální prostředí je příliš nepřehledné, proto se nedá pohodlně zaznamenat a přiměřeně reagovat na jedinečné vlastnosti jakéhokoliv jevu. Jedinec potřebuje relativně málo údajů k tomu, aby zařadil pozorovanou osobu do kategorie starých lidí. Pokud toto zařazení provede, jeho skrovné poznatky o daném člověku jsou obohaceny vlastnostmi obecně přisuzovanými této věkové skupině (například špatně slyší, vidí, je mrzutý, má zdravotní potíže a další). Obecně platí, že čím méně má jedinec reálných údajů o určité osobě, tím je pravděpodobnější, že na ni aplikuje charakteristiky určité sociální skupiny, do níž patří.
- Hodnotově expresivní funkce - tato funkce umožňuje jedinci nacházet uspokojení v postojích, které mu poskytují dostatečně velký prostor pro sebevyjádření. Svými postoji k různým životním situacím si jedinec uvědomuje sebeidentitu a současně se mu stávají prostředkem seberealizace. Například líbání se mladých lidí na veřejnosti, účast na sportovních pochodech, ekologických demonstrací atd.
- Egodefenzivní funkce - popisuje užitečnost postoje jako ochrany před nepříjemným pocitem. Jedincovy postoje mají vylepšit jeho sebevědomí a sebedůvěru natolik, aby se vymanil z trýznivých stavů méněcennosti. K udržení vnitřní rovnováhy napomáhá změna pozitivního postoje v negativní například vůči partnerovi, který se dopustil nevěry. Postoje, které upevňují vlastní sebevědomí a přispívají k sebevyjádření, mají velký osobní význam a jsou odolné vůči změnám. (Papica in Čížková, 2001)

1.2.2 Struktura postojů

„Obecně se postoj chápe jako komplexní pojem, v němž je možno rozlišit tři složky, které tvoří jeho vnitřní strukturu. Tento model předpokládá existenci poznávací (kognitivní), citové (emocionální, resp. afektivní) a konativní (behaviorální) složky.“
(Čížková, 2001, s.96- 97)

Složky postojů:

- Složka kognitivní (percepční, stereotypní) - vyjadřuje mínění subjektu o určitém objektu a způsob, jak je vnímán a klasifikován. Jedinec se přitom nejčastěji opírá o ty informace, které jsou nejdostupnější a lehce zachytitelné. Kognitivní složka může zahrnovat i názory nebo představy o způsobech jednání v souvislosti s objektem postoje. Vyhraněné znalosti v kognitivní složce jsou hodnotící názory, které se mohou pohybovat ve škálách: žádoucí - nežádoucí, souhlas - nesouhlas, příznivý - nepříznivý apod. Příklad: „Zákaz interrupce“: absolutní souhlas - souhlas s výhradami – nevím - nesouhlas s výhradami - absolutní nesouhlas.
- Složka afektivní - týká se emocí, které jsou prožívány ve vztahu k objektu postoje. Objekt může být oblíbený nebo neoblíbený, působit příjemně či nepříjemně. Tato složka dává postoji jeho motivační charakter a určuje jeho směr. Někteří teoretici považují za jádro postoje proces, který spočívá v hodnocení provázeném různými pocity. Emoce, obsažené v postojích, je možné měřit v laboratorních podmínkách, například změna kožního odporu, která je považována za jeden z korelátů emotivity. Setkání s milovaným člověkem nebo s někým, kdo nám ublížil, vyvolává silný emotivní pocit různých kvalit. Citový náboj chybí naopak tam, kde se setkáme s neznámým člověkem.
- Složka konativní (snahová) - zahrnuje veškerou pohotovost k jednání, souvisejícímu s postojem. V případě, že jedinec zaujímá pozitivní postoj k určitému člověku, bude ochoten se více angažovat ve prospěch tohoto jedince než naopak. To samé platí i pro negativní postoj. Tato pohotovost k jednání se však nemusí vždy projevit ve formě skutečné aktivity (například když povzbudíme nám sympatickou osobu, která se ocitla v nepříjemné situaci).

Uvedené složky postojů se vyznačují menší nebo větší soudružností. Například negativní smýšlení o určité osobě je současně spojeno s jistou dávkou obdivu. (Čížková, 2001)

1.2.3 Utváření a změny postojů

Utváření postojů probíhá v socializaci jedince. Jejich utváření je složitým procesem ovlivňovaným vnějšími a vnitřními činiteli, které se vzájemně podmiňují. Potřeby se pokládají za jednu významnou součást v procesu utváření postojů. Postoje vznikají ze zkušeností, které člověk získal s uspokojováním svých potřeb. Pozitivní postoje směřují k objektům, které umožňují potřebu uspokojit, záporné postoje vznikají k objektům, které uspokojení potřeby maří. Vzniklé postoje se organizují do složitějších systémů a pomáhají jedinci orientovat se v nových životních situacích a zároveň mu uspokojují jeho potřeby. Například učitel, který má příjemné vystupování, uspokojuje sebeidentitu žáka a současně může vytvořit i pozitivní vztah k danému předmětu. Úředník, který nevěnuje pozornost svým klientům, může pomoci k negativnímu postoji k úřadům a představitelům státních organizací vůbec. (Čížková, 2001)

Další složkou utváření postoje je příslušnost jedince k různým sociálním skupinám. Členství ve skupině však působí na tvorbu postojů jen v té míře, v jaké se člověk s danou skupinou identifikuje. Účinek vlivů skupin na tvorbu postojů je složitý a nepříznivý, protože skupiny nepředávají pouze hotové postoje, ale vytvářejí takové situace, v nichž postoje mohou vznikat. Skupinový tlak zde hraje významnou roli. Pro člena skupiny je téměř nemožné odolávat skupinovému tlaku, jestliže se zde uspokojují jeho emoční potřeby. V dětství si osvojujeme své postoje na základě výchovných technik rodičů, které směřují k určitému chování a názorům. Například dodržování hygienických pravidel. Později napodobujeme chování osob starších a zkušenějších, ke kterým vzhlížíme jako k osobnostem. Jestliže se identifikujeme s určitou skupinou a respektujeme způsob uvažování jejích členů, akceptujeme i pravidla a způsob vnímání, cítění určitých situací. (Čížková, 2001)

Institucionální faktory jsou dalším zdrojem působení na utváření postojů. Jde o určité školní, dopravní, pracovní, bezpečnostní a jiné předpisy. Mnohé z postojů tak lidé přebírají z ideologie politických stran. Například idea spravedlnosti je zakotvena v jednání druhých lidí s nimiž jsme konfrontováni. (Čížková, 2001)

Postoje tedy závisí na vztahu a celému vztažnému systému jedince k určité sociální skupině. Pozitivní postoj k sexuálnímu partnerovi se může rozšířit na celou jeho rodinu, nebo naopak negativní postoj k příslušníku jiné etnické skupiny se může rozšířit na všechny členy těchto skupin. „Vztažné systémy se vytvářejí nejen na základě zkušeností jedince, ale i na verbálním základě a mohou se stát zdrojem předsudků, zvláštních druhů postojů, které se vyznačují rigiditou, fixovaností a převážně afektivním založením. Předmětem předsudku nemusí být jen osoby nebo skupiny, nýbrž i jevy a věci. Jedná se o předsudky ve vědě ..., „Slunce se otáčí kolem Země“, politice ..., „trh vyřeší společenské problémy“ a jiné.“ (Čížková, 2001, s. 100) G. W. Allport definuje předsudky takto: „Předsudek je averzní nebo hostilní postoj vůči osobě, která náleží ke skupině, prostě proto, že náleží k této skupině a je proto možno předpokládat, že má závadné kvality připisované této skupině.“ (Allport in Čížková, 2001, s. 100) Tato definice se dobře hodí k předsudkům, objevujícím se ve vztazích mezi skupinami, avšak pro jiné druhy předsudků je příliš úzká. Předmětem předsudků jsou opravdu nejčastěji různé etnické a rasové skupiny (židé, cigáni, černoši, asiáté) a příslušníci těchto skupin. Jádrem pro zdroj předsudků jsou často historické a sociologické příčiny, ale jejich podstatou je vždy iracionalita postoje, která zároveň tvoří další znak předsudku, jejich fixovanost a rigiditu. Složitou součástí předsudků je jejich psychologická podstata. Můžeme tvrdit, že předsudky mohou být určitou formou obrany sebekoncepce jedince, protože mu umožňují, aby se považoval za lepšího před jedinci, kteří jsou předmětem jeho předsudků. Výrazné předsudky vůči minoritám jsou často ukazatelem psychické dezintegrace a sociální nejistoty jedince i společnosti. „Výzkumné studie zejména z padesátých let v USA (Bettelheim, Janovitz, 1950), ale i z osmdesátých let (McGuire, 1986, Chaiken, Stangor, 1987, Eagly, 1992 aj.) ukazují, že neexistují signifikantní korelace mezi intolerantními silnými předsudky a věkem, výchovou, náboženským přesvědčením, politickou příslušností, preferencí určitých novin, časopisů a rozhlasových pořadů, ale existují významnější korelace mezi rasovými předsudky a sociální nestabilitou a určité vztahy mezi hostilitou a ekonomickou nejistotou. Respondenti výzkumů, jejichž ekonomický status šel v průběhu života nahoru, se ukázali ve svých postojích tolerantnější, naopak ti, jejichž ekonomický status klesl, se ukázali hostilnější.“ (Čížková, 2001, s. 101). K definici psychologické podstaty předsudků přispívá svým shrnutím S. Baley takto: „Předsudek v sobě zahrnuje vždy určitou svéráznou emocionální dynamiku. Tkví v něm příznivé i nepříznivé vztahování se, tendence přiblížit se nebo se vzdalovat, přejícnost nebo nechuť, uznání nebo zatracení.“

Dalším podstatným znakem předsudku je jeho stranickost a vzdorování rozumovým argumentům. Předsudek, podobně jako stereotypy, má charakter určitého stanoviska zaujatého a priori, přičemž jakákoliv diskuse na jeho téma nabývá charakteru obrany zaujaté pozice za každou cenu a nikoliv operování logickými argumenty.“ (Baley in Čížková, 2001, s. 101) Je dokázáno, že předsudky naučené v dětství, doprovázejí jedince po celý život, i když má rozporuplné zkušenosti s předsudkem. Předsudky vytvářejí jakýsi přefiltrovaný obraz sociální skutečnosti a tak se člověk, zatížený předsudky, ocitá v bludném kruhu, protože nevyovídá o skutečnosti tak, jaká opravdu je, ale tak, jak se mu filtrem předsudku jeví. Vytvoření postoje se odlišuje svou schopností odolávání změnám. Proměnlivost postoje je závislá jak na charakteristikách již existujícího postoje, tak na charakteristikách osoby, která určitý postoj zastává. Změny postojů lze rozdělit na změny, související se sebepojetím osobnosti ve smyslu shody, kdy chování jedince je v souladu s jeho sebepojetím, a nesouladu, kdy změna postoje by negativně zasáhla do sebepojetí jedince. (Čížková, 2001)

Důležitým předpokladem pro změnu postojů je znalost jejich vnitřních charakteristik. Jde zejména o komplexnost postoje, kdy jsou přítomny a navzájem se podporují kognitivní, afektivní a konativní (snahové) složky. Odolnější vůči změně bude stabilnější postoj. S konzistencí postoje souvisí i jeho intenzita a propojenost. Pak platí, že čím více je postoj propojen s ostatními, tím je odolnější vůči změnám. Například záporný postoj vůči jedné osobě pramení ze záporného postoje vůči druhé osobě - obava ze zubařů obecně. Dalším charakteristickým znakem je jednostrannost a mnohostrannost postojů, které vyjadřují šíři pohledu na objekt. Čím je pohled širší, tím je postoj rezistentnější vůči možným navozeným změnám. Například kladný postoj ke druhému jedinci může vyplývat z řady důvodů (fyzická přitažlivost, výkony, morální kvality tohoto jedince). Jednostranný postoj se naopak opírá jen například o výkony druhého jedince a vůči změně je podstatně méně odolný. (Čížková, 2001)

Změna také závisí na osobnostních charakteristikách jedince, zvláště pak na úrovni jeho inteligence. Pro některé osoby je jejich typickým rysem přesvědčivost a ta je předpokladem pro všechny druhy komunikace, vedoucí k přesvědčení a navození změn, pomocí předem připravené argumentace. Avšak v dnešní době se postupně formuje další zaměření vědců v oblasti výzkumu postojů, které předpokládá, že působení přesvědčovací komunikace na pasivní osobnost nemůže být tak efektivní, jako práce s jedincem, u kterého

je změna navozena aktivní účastí v sociálních situacích. Příjem nebo odolnost vůči změnám je také závislá na potřebě poznávat a na určitém životním stylu. K dalším osobnostním charakteristikám jedince patří snaha uchování si společenského statusu, zejména v situacích, kdy člověk přikládá členství v určité skupině zvláštní význam. (Čížková, 2001)

Utváření sociálních postojů patří ke schopnosti regulace vlastního chování pod vlivem přijatých hodnot a norem společnosti. Postoje jsou výsledkem socializačního učení a slouží k sociální integraci jedince. (Čížková, 2001)

2 TRAMPING, JEHO HISTORIE A VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE

TICHO TRAMPŮ

Milan Bowery Hofmann

*„Ve větvích zněla ozvěna bujarých hlasů chórů,
ve vzduchu ještě visel smích od posledního fóru,
v hustém oblaku přátelství a záři dobré vůle
se noc tichounce přehoupla do svojí druhé půle.*

*Za zády ve tmě tiše sklap jen futrál s kytarou,
co před chvílí tu zněla nám tou dobrou písní starou.
Zbytečná trampu slova jsou, když do ohně se dívá.
Hovořit lze i mlčením, když tvoje duše zpívá.*

*Srdce nám bušit začala, všechna ve stejném tempu
a v duši mír a v oku jas a kolem ticho trampů.
Odněkud z dálky skrze tmu nám zahoukala sova
a ešus plný svařáku koloval beze slova.*

*Pak něčí ruka přihodí na oheň trochu klestí
a po měsíčním paprsku padalo na nás štěstí.
V ohništi tam tichounce do noci uhlík syčí
a štěstí ve tmě za zády se krade po jehličí.*

*Noc voněla nám sametem, jak křídla noční můry
a maskovaní andělé slétali se k nám shůry.
Kolem nás les jen se zvuky, co člověk spíše tuší.
Andělé plývají pohodou do nitra trampských duší.*

*Pak zabafání dýmky jen, co někdo rozdmychává.
K čemu je trampu bohatství, k čemu je trampu sláva?
Kdyby mne osud zachoval při dobrém zdraví, síle,
takový moment nenajdu, jako je tahle chvíle.*

*A kdybych ještě sto let žil a měl být s vámi tady,
šťastnější těžko můžu být, než mlčet s kamarády.“*

(Vyčítal, 1998, s. 33)

2.1 Pojem tramping

„Tramping nebo i tremping je české a slovenské občanské lidové hnutí inspirované Ligou lesní moudrosti respektive woodcraftem, skautingem (resp. junáctvím) a americkým Divokým západem. Anglicky hiking, na Novém Zélandě tramping.“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/tramping>, 2009) Anglický pojem „tramp“ se používal v Americe jako označení tuláka či dělníka, často i člověka nerespektujícího zákony a normy společnosti. Do češtiny toto označení vstoupilo začátkem minulého století nejspíš z dobových překladů románů Jacka Londona. Jeho román Cesta se obecně uvádí jako zdroj pojmu tramp. Slovo tramping se v češtině označuje ekvivalentem vandr či vandrování, slangovým výrazem čundr, čundrák z německého originálu „tschundern“ (toulat se). Pojem čundrák již ztratil svůj hanlivý význam a zlidověl. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/tramping>, 2009)

Trampské hnutí je založeno na přátelství či kamarádství, humanismu, úctě k druhým lidem, k přírodě a ke svobodě každého jedince. Jde především o životní názor, postoj, doplněn o nekonzumně zaměřený životní styl. Tramping nemá v dějinách toulek v přírodě u jiných států na světě obdoby. Je to neorganizované, originální, výhradně české hnutí fungující jako prostředek výchovy mladého člověka. O tom také svědčí více než devadesátiletá existence trampingu a činnost mnoha stovek osad v České republice, na Slovensku a po celém světě. Zákony trampů jsou neformálně přebrány z lesní moudrosti (woodcraftu), jejímž zakladatelem je Ernest Thomson Seton, a i když se mohou měnit různé atributy trampingu, tyto zásady a zákony zůstávají neměnné a platné dodnes. Podstatou trampingu je svoboda a neorganizovanost oproti skautingu, kde jsou členové vedeni pevným řádem. Trampové uznávají a dodržují pravidla a zákony, i když nebyly nikdy sepsány nebo dohodnuty. (Vinklát, 2004)

2.1.1 Zákony lesní moudrosti

- *„Bud' čistý, ty sám i místo, kde žiješ. Není dokonalé krásy bez čistoty těla, duše a jednání. Tělo je posvátným chrámem ducha, uctívej proto své tělo. Čistota prospívá především tobě, pak lidem kolem tebe a ti, kdož zachovávají tento zákon, skutečně slouží své zemi.*

- *Bud' silný. Rozuměj svému tělu a měj k němu úctu. Je to chrám ducha, a není-li zdravé, nemůže být silné ani krásné.*
- *Ochraňuj všechny neškodné tvory pro radost, kterou dává jejich krása. Chraň stromy, květiny a obzvláště dávej pozor na oheň v lese i ve městě.*
- *Považuj své čestné slovo za svaté. To je zákon pravdy a pravda je moudrost.*
- *Hraj poctivě, neboť poctivá hra je pravda a falešná znamená zradu.*
- *Bud' pokorný. Uctívej Velkého Ducha a respektuj víru jiných, neboť nikdo nezná celou pravdu a každý, kdo pokorně věří, má právo na naši úctu.*
- *Bud' statečný. Odvaha patří k nejvznešenějším vlastnostem. Strach je u kořene každého zla. Neohroženost znamená sílu.*
- *Mlč, dokud hovoří starší, a prokazuj jim úctu i jinak. V době zkoušky je mlčení těžší než mluvení, ale nakonec bývá silnější.*
- *Bud' poslušný. Poslušnost je základní povinnost na cestě lesní moudrosti. Poslušnost znamená sebeovládání a to je jádrem zákona.*
- *Bud' laskavý. Vykonej aspoň jednu nezištnou službu denně – i kdybys měl třeba jen rozšířit štěrbinu v místech, kde vyráží na povrch pramínek.*
- *Ochotně pomáhej. Konej své povinnosti pro povznášející pocit, který dává služba, neboť člověk čerpá ze služby sílu.*
- *Bud' veselý. Raduj se z toho, že žiješ – neboť každá rozumná radost, kterou můžeš získat nebo dát, je nezničitelný poklad, který se zdvojnásobí pokaždé, když se o něj rozdělíš s jiným člověkem.“*

(Seton, 1970, s. 165)

Trepské hnutí klade hlavní důraz na znalosti a dovednosti žít po způsobu primitivismu indiánské romantiky. Primitivnost zde neznamena ubohost, ale dovednost trampů překlenout rozdíl mezi dobou minulou a tou dnešní – moderní. (Hurikán, 1990)

Trempem se člověk nerodí, stává se jím až po vnitřním přijetí tramského způsobu života. Jedinec by měl oplývat tramským vyhraněně emocionálním vztahem ke světu, pocitem, že někam patří a ví proč, vztahem k letitým tradicím předávaným z generace na

generaci a všemi těmi etickými a praktickými zkušenostmi s trampingem. (<http://www.kftp.cz/tramping/vybava.htm>, 2006)

Tramping je po vzniku samostatného Československa společenským fenoménem, typickým a charakteristickým pro české a slovenské průmyslové a městské aglomerace. Označuje neorganizované hnutí, jež umožňuje realizovat u svých členů jejich představy o životě a klasické touze po romantice, dobrodružství, vztazích založených na přátelství a vzájemné důvěře malých skupin, a na jednoduchém, přírodním způsobu života, kteří si mohou tito jedinci, jinak svázaní konvencemi konzumní společnosti, vytvářet dle svých představ.

Tramping je označován za zábavu chudých. Tento názor pramení z toho, že první trampové obvykle pocházeli z chudších sociálních poměrů nebo byli nezaměstnaní, ale tento způsob života jim společensky vyhovoval. Jakmile se hnutí zpopularizovalo v širších vrstvách české společnosti, přidali se k trampům i lidé ze středních vrstev, módně i vyšších společenských vrstev, tzv. „astracháni“.

V letech první světové války se stali českými trampy starší skauti (roveři), kterým nevyhovoval pevný řád skautské organizace, ale měli vztah k romantice a přírodě. Jelikož se název tramp tehdy ještě nepoužíval, nazývali se divokými skauty.

Trampové postupně objevovali neosídlenou přírodu, a to zejména kolem povodí řek Vltavy, Sázavy a Berounky, kde vznikaly první osady po vzoru osad při osídlování Západu. Posléze se tramping rozšířil do všech koutů bývalého Československa. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/tramping>, 2009)

2.2 Historie trampského hnutí

Při popisu trampské historie uvádím myšlenky woodcraftu, ze kterého vycházel skauting a filozofii skautingu, z něhož se teprve zrodil tramping. Trampská historie se člení na dobu divokých skautů, dobu cowboyskou a kanadskou. Těmto dobám předcházely toulky „kamarádů“, kteří toužili po romantice přírody.

2.2.1 Woodcraft

Woodcraft neboli Lesní moudrost bylo hnutí založené v roce 1092 v USA na filozofii Ernesta Thompsna Setona: člověk se rodí jako čistá nezkažená bytost, která se výchovou, akceptující přirozené pudy, pod zušlechťujícím vlivem volné přírody, může přiblížit ideálnímu jedinci. Součástí výchovy byla fyzická práce, vykonávaná většinou v lese, odtud tedy název woodcraft. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Woodcraft>, 2009)

2.2.2 Skauting

Skautské hnutí představuje způsob, jak poznat, co v mladém člověku je, příležitost k ukázce dovedností, přípravu na celý budoucí život, ale také přátelství, zábavu, sport, relaxaci, přírodu. Skauting je dobrovolné, nepolitické, výchovné hnutí mladých lidí, založené v roce 1907 v Anglii lordem Baden-Powellem. Myšlenky skautského hnutí v Anglii zformoval pro českou mládež v roce 1911 Antonín Benjamín Svojsík. (Beranová, 2007)

2.2.3 „Kamarádi“

První trampové se nazývali „kamarádi, co se toulali“. Neměli rádi jakoukoliv organizovanou společnost. Tehdy ještě neexistoval pojem tramp. Prvním místem trampských toulek bylo Prokopské údolí u Prahy, zvané Eldorado. Dále se toulání rozšiřovalo proti proudu řeky Vltavy. První známá parta byla, z dochovaných stručných zápisků, složena z Krysy, Němce, Chandy, Amci, Moučky, bratrů Páskových, Blažeje a Kramle. Tato družina založila první trampskou osadu Roaring Camp (Tábor řvavých) později přejmenovanou na Ztracená naděje. (<http://vlci.webnode.cz/tramping/>, 2008)

2.2.4 Doba divokých skautů

Psal se rok 1918, kterým je také datován vznik trampingu. Ti, kteří se vrátili z války, rychle navštěvovali divoké pustiny Roaring Campu. Poválečná doba hojila rány postižených národů různými způsoby. Jedním z nich byl film. Hlavně Amerika zaplavila filmy z Divokého západu celou Evropu. V roce 1919 se na filmovém plátně objevil epochální seriál Červené eso. Ten otrásl duši budoucích trampů, jimž se říkalo divocí skauti. Začal tah na „Divoký západ“. Všichni byli uchvázeni cowboyskými hrdiny, jejich způsobem života a přijali romantiku, která se jim takto nabízela. Nadšení pro život

v přírodě se stále stupňovalo. Tvořily se svobodné, organizací nespoutané party, které napodobovaly pobytem v přírodě cowbojský životní styl. Ze skautů se stávali „divočí skauti“, kteří se nebáli odklonu od poválečné společnosti. Začaly se zakládat tramské osady a sruby podél řek, které dostávaly po vzoru západní módy svůj tramský název. Vltava (Velká řeka), Sázava (Zlatá řeka), Berounka (Stará řeka), Kocába (Hadí řeka). Nosily se US točny, kovbojské klobouky, šerifské hvězdy a pomalu se přecházelo do doby cowbojské. (Hurikán, 1990)

2.2.5 Doba cowbojská

V letech 1919 až 1920 nebylo nikde na světě tolik šerifů jako v Čechách. Tenkrát se z továren ztrácelo největší množství mosazného plechu. O titul šerifa se bojovalo právem silnějšího nebo hlasováním. Nosily se strakaté košile, revolverová pouzdra, oblečení s třásněmi a někteří trampové chodili celí v černém po vzoru amerického herce Toma Mixe. Divoké kempování se měnilo ve stanování a postupně se přeměnilo v osadnictví. Také v Roaring Campu se snažili přizpůsobit módním ikonám z pláten kin, a tak v roce 1919 vzniklo jméno první tramské osady, navazující na tradice Roaring Campu – Ztracená naděje. Ve stejném roce se objevují na Vltavě první kanoe dovezené z Ameriky. Doba cowbojská trvala osm let, než ji vytlačila, vykristalizováním trampingu, doba kanadská. (Hurikán, 1990)

2.2.6 Doba kanadská

V této době, začínající v roce 1927, se změna projevila ve výzbroji a výstroji. Kahloty s třásněmi z doby cowbojské byly vystřídány pumpkami a širáky vyměněny za měkké sportovní klobouky. Nastal velký rozmach „usáren“ a vysokých bot. Poprvé se dostává do povědomí veřejnosti slovo tramp, přijaté z románu Jacka Londona Cesta, pojednávajícího o životě amerických tuláků. Začaly se vydávat první tramské časopisy (Tramp a Naše osady). Tramping se rozrůstal po celém území naší republiky. V roce 1931 byl vydán Kubátův zákon, jenž trampingu zakazoval. Až do roku 1935 se trampové bouří a manifestují za svou osobní svobodu, až je Kubátův zákon definitivně zrušen. Od roku 1948 padali trampové na nemilost komunistické a socialistické ideji. Další útlaky trampů probíhaly po roce 1968. A čím více se blížil rok 1989, tím bylo snadnější se trampingu věnovat, i když úřady nenechaly tramy nikdy úplně na pokoji (tramp nesměl na vysokou

školu, měl problémy s vyšším kariérovým umístěním v zaměstnání, ale na vojnu šel skoro vždy k paragánům díky svému sportovnímu duchu a celkovému zdraví). (Hurikán, 1990)

2.2.7 Současnost

Po roce 1990 začal být v trampské subkultuře moderní vojenský styl oblékání. V současnosti spousta lidí vyráží na tramp, kde se vyřádí, a přitom neví, o čem vlastně tramping je. Na potlaších, slezinách a výročních ohních se objevuje stále více stanů a aut. Někteří lidé dokonce beztrestně přešlapují šerifský kruh ohně, znečišťují kempy i sruby a opíjejí se na různých akcích. Tito „trampové“ dělají těm skalním zastáncům a představitelům trampingu jen ostudu. V dnešní době, kdy se objevuje v lesích stále více lidí v zeleném, se už jen zřídka potká klasický tramp, jenž má v srdci kamarádství, přírodu a na nohou toulavé boty. (<http://vlci.webnode.cz/tramping/>, 2008)

2.3 Atributy trampingu

Trampové mají mnoho různých tradic a zvyků, které se mohou mezi osadami vzájemně odlišovat. Každá tramská osada měla svůj originální a nezaměnitelný název, svého šerifa a vlajku, v pozdější době přibyly domovenky na rukávech košil a bund. Osady dále měly své osadní pěvecké sbory a kapely s vlastními osadními písněmi. Tramské písně se nejprve šířily ústním podáním u táboráků a osadních ohňů, později byly přidány k žánru populární hudby a téměř zlidověly. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/tramping>, 2009)

Trampové mají svůj vlastní pozdrav „Ahoj“ a zvláštní podání ruky - se zalomením palce. Jejich znakem je bílý kruh s modrými rohy, který je kombinací vyjádření Velkého zákona a blankytného nebe, kterým se E. T. Seton snažil co nejstručněji vysvětlit poselství woodcraftu. Woodcraft je o životě s modrou oblohou nad hlavou. K dalším atributům trampingu patří přezdívky, vzniklé překladem křestního jména do angličtiny nebo podle nějaké životní příhody či záliby dotyčného. (http://estopar.cs-info.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=28, 2007)

2.3.1 Trampská výbava

U trampského oděvu převládá praktičnost nad momentálně panující módou. Například termoplasty se do trampské výbavy příliš nehodí, batoh či bunda ze silonu nebo nylonu má sice spoustu výhod (lehkost, skladnost, nepromokavost, rychle schne atd.), ale při trampském způsobu života, ke kterému neodmyslitelně patří posezení u táboráků, je tento materiál nebezpečný.

Historicky bylo trampské vybavení podmíněno dvěma aspekty: dobovým tržním možností (co bylo k dispozici, dalo se levně sehnat) a ekonomickým možností mladých trampů, kteří tvořili jádro trampského hnutí. V praxi to tedy znamená, že v historii tvořila vandrácké vybavení převážně vojenská výbava. Ta byla vyrobena z kvalitních materiálů a po dvou proběhlých válkách na našem území byla armádní výstroj dostupná téměř na každém kroku. Čeští trampové dávali přednost vojenské výbavě pocházející ze západních zemí (USA, anglosaské státy), jelikož tyto státy za války investovaly do armádní výstroje enormní částky, které se podepsaly na kvalitě a funkčnosti oděvů.

Ve dvacátých letech minulého století se trampové oblékali spíše civilně–sportovně. Běžné byly vlněné kalhoty se tříčtvrtečními nohavicemi (tzv. „pumpky“), svetry, podkolenky, starší kabáty, kožené šněrovací boty, placaté čepice s kšiltem a vojenské nebo turistické batohy.

Ve třicátých letech se nosily námořnické kalhoty, pruhovaná trička, bílé lodnické čepice a lodní vaky s popruhem přes rameno. Část trampů inklinovala ke kovbojské módě odkoukané z filmových westernů. Ta se projevovala nošením kostkovaných flanelových košil, vest, šátků kolem krku, kožených opasků se cvočky, štruksových kalhot a kovbojských bot.

V padesátých a osmdesátých letech se preferovala vojenská výstroj s jedinou výjimkou, a tou byly džíny. Jako pokrývka hlavy sloužily zelené plátěné čepice s kšiltem. Nosily se maskovací vzory na oděvu (klasický wotland, „kopřivák“ či „jehličák“), vojenské nebo khaki košile s domovenkami na rukávech, vojenské boty (tzv. kanady).

K tradiční výbavě poválečné doby patřila vojenská maskovací celta, spacák, ešus doplněn zahnutou lžící, vojenská polní láhev s pohárkem, trampský nebo lovecký nůž, sekera či amatérsky vyrobená mačeta. Vše se muselo vejít do originální US torny. Drobné předměty, cancák (zpěvník, obsahující trampské písně), baterka a jídlo se ukládaly do tzv.

„žebřadla“ („somradlo“, „chlebník“ je vojenské plátěné pouzdro na plynovou masku). K tramské výbavě dále patřily stany, nejčastěji dvoumístná áčka nenápadných přírodních barev.

Součástí každé tramské výbavy je i „krabička poslední záchrany“. Její obsah má význam v nouzových situacích. „Krapoza“ nebo „kápézetka“ je ideově převzatá ze skautského prostředí. Jde o hliníkovou či plastovou krabičku obsahující náhradní sirky, kousek svíčky, jehlu a nit, zavírací špendlík, náplast, kus suché březové kůry a další drobnosti.

Klasickým dopravním prostředkem trampů jsou již tradičně veřejné dopravní prostředky. Tak se do tramské výbavy dostaly i plátěné povlaky na ešus nebo pánev. Nádobí bylo vždy po použití černé od ohně a mohlo by ušpinit některého z cestujících v dopravním prostředku.

Zkušení trampové dokážou z výbavy a systematického poskládání věcí svého neznámého kamaráda odhadnout povahu jedince a jeho tramské zkušenosti. Obhajoba typu „když prožiji víkend v lese u ohně, tak nemůžu vypadat jako ze škatulky“, je jen výmluva mající za úkol skrýt nedostatek odborných zkušeností s tramským způsobem života. Zkušený tramp se vrací do civilizace s lehkou vůní dýmu z ohniště. (<http://www.kftp.cz/tramping/vybava.htm>, 2006)

2.3.2 Tramská hudba

První tramskou písní, která je pro tramy historickým dokumentem znázorňujícím, že se i hudba rozvíjela po boku tramského hnutí, je Mottlova „V záři červánků“. Tato píseň měla být vstupním doporučením do osady Ztracená naděje. A také se jí roku 1919 stala. Jarda Mottl dokázal dát svým písním směr, duši a vše, co s trampingem souvisí, jako radost ze života, láska, táboráky, přátelství atd. První tramskou písní vydanou tiskem se roku 1923 stala Mottlova „Kamarádi, kamarádi“. Jarda Mottl se stal známým hudebním skladatelem, byl spoluzakladatelem prvního tramského časopisu Proudník a prvního tramského sboru Ztracenka. Roku 1929 se dostává, zásluhou písničkáře Jardy Nováka, tramská píseň na veřejnost. V tomtéž roce zakládá J. Novák později slavné Camp boys. Tato šestice trampů si roku 1929 získává Prahu, avšak po dvou letech své existence se rozpadá. Tramská píseň, prostá, vtipná, nesoucí v sobě kouzlo, je podbarvena zvláštními melodiemi, zrozenými na břehu řek a u táboráků. Není divu, že chytila spoustu posluchačů

za srdce natolik, že se začali o tramping zajímat. Veřejnost, dívající se na trampy jako na nutné zlo, začala přicházet na chuť trampskému hnutí. Poznávala, že neorganizovaný tramping dovedl najít cestičku k sebepoznání. Dalšími historickými trampskými sbory byly například Song Club, Údolí děsů, Údolí stínů, Hurikán–duo a mnohé další. (Hurikán, 1990)

Tramping za svou devadesátiletou existenci přinesl řadu vynikajících hudebníků a skladatelů, jež se dodnes každoročně scházejí na trampských festivalech, které udržují tradice soutěží v trampském zpěvu. Za zmínku stojí trampský festival Porta, Slunovrat, Náměšťská placka, Trampská nota, Buchlovská svíca, Folkový žejdlík v Otrokovicích a další.

(http://estopar.cs-info.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=28, 2007)

V dnešní době nemá trampská hudba tak silné pozitivní působení na veřejnost jako v minulosti. Ale i dnes existují trampské kapely, hudebníci a zpěváci, kteří dokáží zaujmout a nadchnout posluchačovu duši. Jsou jimi například Wabi Daněk, Žalman a spol., Poutníci, Kamelot, Pepa Nos a další. (<http://www.stechovice.info/pages/osady.htm>, 2008)

V roce 1929 vzniká, ve spolupráci dvou kamarádů J. Skoupého a F. Kordy, píseň Vlajka, která se stala trampskou hymnou. Vlajka se hraje jen při slavnostních nebo smutečných příležitostech, nikdy ne v hospodě. Při zvuku hymny každý tramp povstane a smeká klobouk i čepici.

(http://estopar.cs-info.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=28, 2007)

Vlajka

*„Vše tone v snách a život kolem ztich,
jen dole v tmách kol ohně slyšet smích.
Tam srdce všem jen spokojeně zabuší,
z písniček známých vše jistě vytuší.*

*Vlajka vzhůru letí,
k radosti všech dětí.*

*Hned se s mráčky snoubí,
vlát bude zas, až mládí čas opustí nás.“*

(MUSIC CHEB, 1994, s. 151)

2.3.3 Trampové a sport

Každý pravý tramp ví, že je jeho povinností k sobě samému rozvíjet nejen svaly, ale hlavně zdraví člověka. Tento nepsaný zákon přírody správně pochopili první průkopníci trampingu a sport a péči o celkové zdraví člověka zasadili do lůna přírody.

K velkému rozmachu tramského sportu došlo v roce 1919 s příchodem volejbalu na naše území. Tato hra byla prvním sportem konajícím se v přírodě a za protagonisty volejbalu v historii jsou považovány osady Ztracená naděje, Vatra, Albatros a Zlaté údolí.

Prvním běžeckým a chodeckým mezinárodním závodem, kterého se trampové účastnili, se stal dne 7. června roku 1931 závod na 30 km trasa Praha – Mělník.

Dalším sportem, který je nepochybně spjat s tramskou subkulturou, je lukostřelba. Tato disciplína vyžaduje pevné svaly, tělesně i duševně zdravého člověka, rychlý postřeh, obratnost a pohotovost. Mohou ji provozovat všichni bez ohledu na věk. To pochopili i trampové, proto je dnes výjimkou najít osadu, kde by se lukostřelba nepěstovala.

Nelze oddělit trampingu od kanoistiky a vodáctví. Na olympiádě v Berlíně roku 1936 celý náš národ oslavoval heroický výkon dvou skromných trampů Mottla a Škrdlanta, kteří s naprostou převahou vyhráli závod kanoí na 10 km. (Hurikán, 1990)

Je zapotřebí zmínit tramské sporty jako je lasování, lyžování, zimní a horskou turistiku či tramskou atletiku (vrh na cíl nebo na dálku různými předměty – sekerou, nožem, válečkem, dřevěnou kládou, oštěpem, krumpáčem a mnohými dalšími). Z kolektivních sportů stojí za zmínku původem čistě český tramský nohejbal. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/tramping>, 2009)

Vyvrcholením sportovního, společenského a kulturního života trampů byly potlachy. Pojem potlach vycházející z angličtiny znamená sjezd, zasedání či slavnost. Význam potlachu je obdobou letních setkání amerických traperů (lovců), které nebylo pouze trhem, ale zároveň i soutěžním kláním, vyprávěním historek, setkáním se starými přáteli. Potlachy pořádají jednotlivé osady u příležitosti svého vzniku nebo jiných slavností. Jsou započaty tramskou hymnou a ukončeny vyhlášením výsledků ze sportovních i jiných disciplín u osadního ohně. Potlachy o malém počtu lidí se nazývají slezinami. (http://estopar.cs-info.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=28, 2007)

3 OSOBNOSTI ČESKÉHO A SVĚTOVÉHO TRAMPINGU

Existuje celá řada osobností, které se podílely na vzniku českého trampingu. Vybrala jsem proto ty nejznámější protagonisty nebo zakladatelské osobnosti, z jejichž hnutí se trampung vyvinul. Mezi ně patří Ernest Thompson Seton – zakladatel woodcraftu. Lord Robert Baden-Powell a český zakladatel skautingu Antonín Benjamín Svojsík jsou zde zmíněni pouze okrajově, hlubší popis těchto dvou osobností jsem rozepsala ve své bakalářské práci (Tvořivost vychovatele a dětí ve skautském oddíle, in Beranová 2007). Dále jsem zmínila život protagonisty a průkopníka českého trampingu, známého muzikanta a spisovatele Josefa Peterky.

3.1 Ernest Thompson Seton (1860 – 1946)

Ernest Thompson Seton, vlastním jménem Ernest Evan Thompson, se narodil 14. srpna 1860 v městečku South Shildes ve Skotsku. Brzy poté celá rodina emigrovala do Kanady. Setonův otec Joseph Thompson byl necitelný, nesmlouvavý, přísný až krutý, bil svého syna rákoskou, a proto není divu, že se z něj a Ernesta stali celoživotní nepřátelé. Malý Ernest tíhl ke své matce, která si přála mít syna s charakterem slavného předka Evana Camerona z Lochielu, který pomohl uchránit Skotsko před smečkou vlků. Od útlého dětství Seton inklinoval k přírodě, divokým tvorům, k přirozenému životu a navíc měl umělecké sklony a zálibu v Indiánech.

V letech 1879 až 1881 studoval malířství na Královské akademii v Londýně, ale mnohem více ho přitahovaly přírodovědné knihy v knihovně Britského muzea. V letech 1882 až 1884 se ocitá na pláních Manitoby, kde se začíná věnovat ornitologickým a zoologickým studiím. Zde se setkává s Indiánem Časkou, prožívá týdny i měsíce v divočině a ohlíží se nad tragikou vlastního dětství. Snad již v této době se rodí v jeho myšlenkách idea woodcraftu. Ta se však realizovala až o dvacet let později založením první woodcraftské organizace.

V roce 1891 odjíždí do Paříže zkusit kariéru malíře, jelikož jeho práce o savcích a ptácích Manitoby neuspěly ve vědeckých kruzích. Uspěl se svým prvním obrazem „Spící vlk“, avšak o rok později se v Kanadě dílem „Marné čekání“ navždy vyřadil z řad umělců.

Roku 1893 odjíždí na americký západ, kde se pokouší zapomenout na neúspěch přírodovědce a malíře, coby lovec vlků. Seznamuje se zde s králem vlků – Lobem. Ozvaly

se u něj staré touhy po divočině a malování, tak vzniká poutavý příběh o Lobovi, který vychází v listopadu 1894 v časopise Scribner's v New Yorku. Přes noc se stal slavným a uznávaným spisovatelem v celé Americe i jiných státech. V letech 1884 až 1900 napsal desítky příběhů o zvířatech a stal se tak zakladatelem tohoto literárního žánru. Usmrcením Loba a jeho Blanky, při poznání, že i zvíře může trpět, se stává obhájcem práv na život všech tvorů a bojovníkem za zachování neporušené divočiny. V tento čas již tok jeho myšlenek začal směřovat k založení woodcraftu, ke kterému vedla tato názorová východiska:

- Seton byl na vrcholu svých životních sil.
- Začal narůstat počet vydaných povídek a knih.
- Seton je propagátorem „strenuous life“ – život zaměřený na mládež, dobrodružství a divočinu.
- Amerika se v literatuře vrací k pionýrskému období a Seton se snaží přispět k obnovení tradičních amerických hodnot (fyzická zdatnost, odvaha, nezávislost, čest).
- Věří, že kriminalita mládeže plyne z výchovy ve městě.
- Zastává se Indiánů, kteří se chovají ke svým dětem přesně opačným způsobem, než Setonův otec.
- Odmítá tradiční presbyteriánskou výchovu, která se odvolává na prvotní hříchy, deprivuje lidský rod, a obvyňuje ji z jeho nešťastného dětství.
- Věří v přirozené instinkty (láska, strach, hrdost, zvědavost atd.) a čistotu dětí, kterým se pokříví charakter až vinou nesprávné výchovy.
- Rodiče by neměli ze svých dětí vychovávat vědce, občana, vojáka, ale učit je lidskosti a hře.
- Sledoval úpadek morálních hodnot pod vlivem urbanizace, ztrátu dovedností, schopností a zručnosti primitivní doby.
- Distancoval se od vzniku kolektivních sportů, protože podle něj sport rozdělával národ na většinu diváků a malou skupinu placených gladiátorů.

- Toužil vrátit mládež do přírody a učit ji woodcraftské praktiky za účelného použití hlavy i rukou uprostřed přírody, chtěl vypěstovat vlastnosti lidí hraničářské éry.
- Z poznání indiánské kultury, filozofie a náboženství si zvolil za vzor woodcraftského hnutí Indiána.
- Finance a soukromé vlastnictví půdy považoval za nesprávné a vyzdvihoval kmenové vlastnictví Indiánů.
- Nikdy nestránil jedné politické straně nebo církvi.

Oženil se v roce 1896 s Grace Gallatin. Jejich jediná dcera Anna (1904 až 1990) si později změnila jméno na Anya Seton a stala se úspěšnou spisovatelkou historických a biografických románů. Ernest se s Grace rozvádí v roce 1935 a bere si Julii M. Buttree, se kterou adoptují dceru Beulah Dee Seton, která umírá v roce 2006.

3.1.1 Počátky hnutí

V roce 1901 podporoval Seton vznik hnutí woodcraft seriálem návodů, otištěném v časopise Ladies Home Journal, ve kterém začal během roku 1903 vydávat seriál Dva divoši (později kniha). Tato kniha není jen poutavým románem pro děti, ale i autobiografií Setona a návodem, jak woodcraft realizovat. Opakem Setonova otce je zde vykreslen otec Raften a hraničář Caleb Clark je učitelem lesní moudrosti. Souhrnně vykresluje ideální způsob života v pospolitosti a koexistenci divočiny, zvěře, Indiánů a dětí. Z Yana, šikanovaného a průměrného hochy, se díky woodcraftské výchově stává hrdina (popsáno Setonovo výchovné působení a povznesení slabého jedince osobním příkladem). Z myšlenek knihy Dva divoši v roce 1902 vzniklo 60 kmenů woodcraftských Indiánů.

Woodcraft přímo ovlivnil vznik skautingu. Seton se domníval, že obě hnutí mohou koexistovat v jedné organizaci, ale mýlil se. Když ho v roce 1905 kontaktoval Robert Baden-Powell, Seton se domníval, že jeho záměrem je pouze reflexe woodcraftské myšlenky do evropských podmínek, ale byl silně rozčarován. Robert Baden-Powell vložil do anglického skautingu vojenský řád, organizaci a prvky křesťanského náboženství. Jako nabídku na usmíření přijal Seton funkci náčelníka v Boy Scouts of America (BSA – vzniklo 21. 6. 1910).

3.1.2 Liga lesní moudrosti

Setonovy neshody se skautingem vyvrcholily v letech 1911 až 1912. Reakcí na ně bylo formování Americké ligy lesní moudrosti v letech 1915 až 1916 a její oficiální založení v letech 1916 až 1917.

Ve dvacátých letech se woodcraftské hnutí rozšířilo po celé Americe i v zahraničí. Avšak Amerika stále spěchala kupředu ve vývoji nových technologií (začátek rádia, první zvukový film), až i Seton pochopil, že myšlenky lidí už nejdou dohromady s primitivismem při pobytu v přírodě. BSA, díky pragmatičnosti a přizpůsobení se programu nového společenského cítění, zaznamenali mnohem rychlejší růst, než Americká liga lesní moudrosti.

3.1.3 Seton Willage a College of Indian Wisdom

V roce 1927 vycestoval Seton do Nového Mexika, kde se vyskytovalo stále dost lidí, připravených mu naslouchat. Ve dvacátých letech žila v Taosu a Santa Fe celá řada uměleckých osobností, mající zájem o původní umění Indiánů. Ta se seskupila do reformního hnutí na podporu American Indian Defense Association (na podporu Indiánů, kteří byli vytlačováni ze svých území do nepřítliš prostorných rezervací). To pravděpodobně ovlivnilo Setona k rozhodnutí natrvalo přesídlit na jihozápad. Rozhodl se postavit v blízkosti Santa Fe Trailu „nové centrum pro ozdravení milionů ve věku 4 až 94 let“ a výcvikové centrum pro vůdce hnutí „outdoors cult“. Na podzim roku 1929 bylo zvoleno Los Angeles za nové centrum Ligy. V letech 1931 až 1932 se začala budovat kolej indiánské moudrosti (College of Indian Wisdom), jenž byla oficiálně otevřena v létě 1932, a zároveň se budovala Seton Willage, která měla v létě 1935 přes dvacet stálých budov. V roce 1938 měla Americká liga lesní moudrosti 80 000 členů. V College of Indian Wisdom studovalo v roce 1940 dvě stě studentů a pracovalo tam dvacet stálých zaměstnanců.

Ernest Thompson Seton umírá dne 23. října 1946. Jeho popel byl rozsypán z letadla na okraji Skalistých hor poblíž Santa Fe. Americká liga moudrosti, přestože nikdy oficiálně neexistovala, nebyla nikdy zrušena, ruiny Seton Willage stále vlastní světové hnutí woodcraft, které se dnes opět navrácí do myšlenek lidí.

(<http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/ernest-thompson-seton.html>, 2007),

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Ernest_Thompson_Seton, 2009),

(<http://kod.pecinovsky.cz/kod.php?nav=autori&autor=118&daemon=37b9b35cfe6c8eccf80938fa861ec3ad82a42d94>, 2009),

(<http://trojka.e-skaut.cz/clanek/ernest-thompson-seton/>, 2007)

(Seton, 1990)

3.2 Robert Stephensen Smyth Baden- Powell (1857 - 1941)

Robert Baden-Powell, celým jménem Lord Robert Stephensen Smyth Baden-Powell of Gilwell, se narodil 22. února 1857 v Londýně. Byl vojákem a zakladatelem skautského hnutí. Absolvoval Rose Hill School, kde získal stipendium pro vstup na Charterhouse School. Tady utíkal před učiteli do lesů, kde získával své první zkušenosti se stopováním, lovem a dovednosti zvěda, neboť se jednalo o zakázanou činnost. Hrál na piáno, violu, kreslil a v divadelních představeních hrál neustále šaška. Prázdniny trávil se svými bratry na lodích, plachtěním a veslováním.

3.2.1 Vojenská kariéra

V roce 1876 nastoupil jako podporučík v Indii. Specializoval se na vyzvědačství, mapování terénu a průzkum. V roce 1895 odjel do Afriky a do Indie se vrátil v roce 1897 jako velitel 5. jízdní hlídky.

V době Búrské války byl již nejmladším plukovníkem Britské armády. Dostal za úkol pomoci bránit Mafeking, jenž byl 217 dnů obléhán. Město bylo ubráněno před mnohonásobnou přesilou. Na tomto úspěchu měla podíl Baden-Powellova neobyčejně mazaná taktika. Odvaha a schopnosti chlapců ve skupinách kurýrů u Mafekingu na něj udělaly silný dojem a on udělal dojem na Anglii.

3.2.2 Skautské hnutí

V roce 1907 Baden-Powell pořádá tábor na ostrově Brownsea, jenž je považován za počátek skautingu. Tábora se zúčastnilo 22 chlapců z různých společenských vrstev, avšak nebránilo jim to ve vzájemném porozumění a společných hrách. Po táboře vydává časopis The Scout, kde popisuje různé poznatky z tábora, a nakonec vše shrnuje v knize Scouting

for boys, která se stává světovým bestsellerem. Zakládá světovou skautskou organizaci a je zvolen náčelníkem. 30. října 1912 si bere za manželku Olave St. Clair Soamersovou, která se stala světovou náčelnicí skautek. Měli spolu tři děti – Petera, Heather a Betty. V roce 1909 pořádá první skautské světové jamboree v Olympia Hall v Londýně

Baden-Powell se nezajímal pouze o skauting, ale rád hrál divadlo, pólo, chodil na ryby a hony na vysokou zvěř, byl velmi dobrý malíř, zajímal se o vyřezávání dřeva a tvorbu amatérských filmů. Napsal více než 32 knih, získal tituly na minimálně šesti universitách, 28 zahraničních ocenění a 19 skautských vyznamenání. Roku 1922 byl za své zásluhy pro mládež povýšen do šlechtického stavu. Zemřel 8. ledna 1941 v Africe, kde je pochován. (Beranová, 2007), (http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell, 2009) (<http://verejnost.skaut.cz/media/100-let-skautingu/robert-baden-powell-sef-svetoveho-skautskeho-hnuti/>, 2007)

3.3 Antonín Benjamín Svojsík (1876 – 1938)

Antonín Benjamín Svojsík, vlastním jménem Antonín František Svojsík, se narodil 5. září 1876 ve Dvoře Králové nad Labem. Byl pedagogem, zakladatelem českého skautingu, jeho propagátorem a organizátorem. Již od mládí byl velmi pohybově nadán a rád zpíval. Není proto žádným překvapením, že se nakonec stal středoškolským profesorem tělocviku a členem Českého pěveckého kvarteta (zde získal přízvisko Benjamín), které se v roce 1905 vydalo na cestu po světě a sklízelo velké úspěchy.

V roce 1911 se dozvěděl, že v Anglii vznikají nové výchovné metody pro mládež. Jel se tam podívat a byl nadšen. Hned po návratu se dal do překladu Baden-Powellovy knihy *Scouting for Boys*. Knihu nikdy nevydal. Zjistil, že anglický skauting musí přeformovat do české podoby a přizpůsobit podmínkám naší země. Roku 1912 píše knihu plnou skautských poznatků *Základy junáctví* (skautská bible).

První tábor pod jeho vedením se konal o prázdninách roku 1912 pod hradem Lipnice se třinácti účastníky. Vzpomínky na tento pobyt vylíčil v brožurce *Den v táboře Junáků*. O tři roky později na tomto místě tábořil i známý básník Jiří Wolker, který své zážitky popisuje ve *Skautském deníku*.

V roce 1915 začíná Antonín Benjamín Svojsík vydávat časopis *Junák*. Skauti pracovali ve prospěch Červeného kříže. Roku 1918 se asi 300 skautů zapojilo do služby

Národního výboru. V revoluční době byla vytvořena skautská pošta. Skauting se dále rozrůstá a těší se dobré pověsti. Svojsík pracuje v ústředí skautské organizace, ale pod hrozbou fašismu roku 1938 skauty sjednocuje a zahajuje činnost „Junák – svaz skautů a skautek RČS“.

O prázdninách 1938 odjíždí Antonín Benjamín Svojsík do Ruska seznámit se s výchovou ruské mládeže. Odtud se záhy vrací domů se zápallem plic, kterému 17. září 1938 podléhá. Při pohřbu na Vyšehradském hřbitově se sejde na tři tisíce skautů a skautek.

(<http://www.sestka.abahoa.cz/clanky/antonin-benjamin-svojsik-2007030002>, 2007)

(<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/5439-antonin-benjamin-svojsik>, 2007)

(Beranová, 2007)

3.4 Josef Peterka (1907 – 1965)

Josef Peterka se narodil 21. dubna 1907 na Žižkově. Vyučil se nástrojářem. Celý život snil o romantice a dobrodružství, tak se stal muzikantem a trampem. Putoval až za severní polární kruh do Laponska, prožíval dobrodružství na Středním východě, v Turecku, Řecku a mnoha jiných zemích. Byl také významným boxerem. Za války se stal velitelem odbojové skupiny Trampská partyzánská zimní brigáda, fungující od jihu Čech až na sever. Koncem zimy 1945 byl udán. Gestapo prohledalo jeho srub ve Hvězdonicích, avšak zbraně a munici schované pod podlahou nenašli. Přesto se dostal do vězení na Pankráci za to, že snad měl ukrývat ruského vojáka ve zřícenině hradu Stará Dubá nad Sázavou. Byl odsouzen k smrti, která měla být vykonána 9. května 1945 – toho dne však již byla naše zem osvobozena. Dále žil po způsobu tehdy zakazovaného trampingu a mnozí ho ctili jako ikonu a nazývali českým Jackem Londonem. Zemřel předčasně v pouhých padesáti osmi letech 2. června 1965. Diagnóza zněla – nádor na mozku. Ztrácel zrak, až docela oslepl, ale i přes to dokázal vzít do rukou kytaru a hrát své písničky. Na jeho pohřeb ve Strašnicích se sešlo až tisíc lidí. Dnes se o jeho odkaz stará dcera Jana.

3.4.1 Spisovatel

Autor prvních českých Dějin trampingu a spousty kovbojek, vystupoval od dvacátých let pod pseudonymem Bob Hurikán. Během let 1935 až 1944 vyšlo na našem území celkem 407 takzvaných Románů do kapsy (rodokapsy). Josef Peterka byl autorem

osmi významných rodokapsů a v roce 1939 získal první místo v románové soutěži za dílo Plamen vzpoury, dnes známé jako Mexiko v plamenech. Dalšími významnými sešitovými romány byly Pobožný střelec (1937), Návrat pobožného střelce (1939), Toronto, Průkopníci Arizony, Modrý běs pouště, Ztracená stopa a mnoho dalších. Psal také tituly vydávané pro knižnici Večery pod lampou. Těmi byly například Děvče z mezihoří, Princezna ze mlejna, Snítka rudého vřesu a další. Ve svých kovbojkách dokázal skloubit krvavé zabíjení s popisem nevšední romantiky při shledání hrdiny se svou milou. Dalšími díly byly knihy se zálesáckou moudrostí a poučením, odehrávající se u břehů Sázavy, vložené do příběhů a dobrodružství mladých trampů (Zálesák od Zlaté řeky, Hoši divočiny, Stopař Gassidy, Trampem do Orientu a další). Dějiny trampingu vyšly poprvé v roce 1933 ve formě „Trampských zkazků“, později v roce 1940 jako kniha. Během roku 1948 dokončil i druhý díl, avšak ten byl zničen vlivem únorového převratu.

3.4.2 Tramp

Josef Peterka se stal členem českých skautů ve svých devíti letech. V roce 1919, kdy mu bylo pouhých dvanáct let, poprvé vyrazil na řeku Sázavu, doprovázen českými skauty. Avšak svázanost, uniformita a organizovanost skautského hnutí mu nevyhovovala, tak z jejich řad odešel a zavedl pojem „divoký skaut“, kterým se stal. Ve svých třinácti letech založil první tramskou osadu na Sázavě. Právě on byl průkopníkem českého trampingu, který nemá obdoby nikde na světě. Snad hrála nejpodstatnější úlohu česká povaha, toužící po útěku z měst do přírody, snad to byla nepopíratelná krása českých řek. V současnosti se trampování u nás odráží v chatařství. Josef Peterka se pozvolna začal stávat pro tramskou veřejnost jakýmsi tramským králem, a to díky zvukům loudícím se z kytary a písničkám (nejznámější Rikatádo, naznaná podle tramské osady).

3.4.3 Hurikán Duo

V roce 1932 založil Josef Peterka společně s Annou Hůlkovou (zvanou Bó) pěvecké duo – Hurikán Duo. O šest let později v roce 1938 si Annu Hůlkovou vzal za manželku. Oba byli členy tramské osady Hurikán v Údolí obrů na Zlaté řece. Nejprve zpívali u táboráků, na nádraží, ve vlacích. Postupně začaly jejich vystoupení oznamovat plakáty i denní tisk. Vystupovali ve Večerech mladých v Lucerně, Ulice zpívá na Slovanském ostrově a dalších několika tramských potlaších (v roce 1939 měli za sebou

755 vystoupení). Jejich hudba se dostávala na veřejnost formou gramofonových desek a rozhlasu. Účinkovali v Berlíně, dvakrát ve Vídni, ale nejčastěji zůstávali věni českým pohraničářům v Liberci. Prošli mnoha soutěžemi, od roku 1932 drží primát za nejlepší tramské duo. (http://neviditelnypes.lidovky.cz/literatura-bob-hurikan-alias-josef-peterka-f22-/p_kultura.asp?c=A080701_205926_p_kultura_wag, 1996), (Hurikán, 1990)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝCHOVNÝ PROJEKT ZAMĚŘENÝ NA UTVÁŘENÍ POSTOJŮ NEBO JEJICH ZMĚNU V SOCIÁLNÍ SKUPINĚ

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjištění, zda-li se dokáží utvořit nebo změnit postoje a názory na tramskou subkulturu ve skupině mladých lidí, kteří tráví svůj volný čas pouze konzumním a městským způsobem. Subkultura je: „*dílčí kultura, která je součástí rozsáhlejšího kulturního celku*“. (DIDEROT, 1999, s. 1413) Pod pojmy konzumní a městský způsob trávení volného času si představuji společnost, v níž se dominantní kulturní hodnotou a měřítkem úspěšnosti jejích členů stal konzum materiálních statků. Rozpor mezi bohatě uspokojovanými potřebami materiálními a leností či neschopností uspokojit potřeby duchovní prohlubuje různé patologické jevy v celé společnosti. Je potlačeno kritické myšlení, vzrůstá uniformita životního stylu, všeobecná ztráta smyslu života. (DIDEROT, 1999) Lidé si přestávají vážit maličností, odvracejí se od estetická přírody a nedokáží se obejít bez nových technologií. Svůj volný čas tráví u televizních pořadů, počítačů, v pohostinstvích nebo na diskotékách. Nedovedou si sami sebe představit, jak nocují pod širákem, rozdělávají oheň nebo si připravují pokrm bez mikrovlnné trouby, ale snadno kritizují a odsuzují jedince, kteří to dokáží.

Sledovaná skupina bude na krátký časový úsek umístěna do typicky tramského prostředí dřevěného srubu „Duchárna“ ležící v Hostýnských vrších. Během pobytu bude na skupinu působeno po vzoru tramské subkultury, se kterou se ještě nikdy nesešla, a to formou persuasivní (přesvědčovací) komunikace a osobní aktivní účasti celé skupiny na prožitkovém programu. Výchovné působení se bude specializovat nejvíce pro oblasti tramské historie, písně, tramských výprav a „potlachu“ a v neposlední řadě pro oblast činností, vedoucích k uspokojení základních potřeb člověka.

Utváření a změna postojů patří neodmyslitelně k příslušnosti člověka k různým sociálním skupinám, se kterými se identifikuje. Skupinový vliv na změnu postojů člověka je velmi složitý. Skupiny nepředávají pouze hotové postoje, ale vytvářejí pro své členy takové situace, ve kterých mohou postoje vznikat, a to vlivem skupinového tlaku. Odolávání tomuto tlaku je pro každého jednotlivého člena velmi obtížné. Proto za

nejdůležitější faktor, směřující ke změně postoje, považuji osobní zkušenost, zainteresovanost a míru osobního sebehodnocení člena dané skupiny, na čemž je také závislá míra odolnosti vlivu přesvědčování. (Čížková, 2001)

4.2 Výzkumný problém

Jaký je vliv krátkého prožitkového programu po vzoru tramské subkultury na tvorbu a změnu postojů k dané subkultuře u sociální skupiny, trávící svůj volný čas pouze konzumním a městským způsobem?

4.3 Druh výzkumu

Jedná se o kvalitativní druh výzkumu, jelikož se přímo spolupodílím na procesech, které zkoumám, spoluvytvářím realitu, na kterou je možné nazírat z mnoha perspektiv. Proces poznávání je současně procesem neustálé interpretace. Samotný výzkum vyžaduje užití výhradně kvalitativních metod. (Miovský, 2006)

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek jsem vybírala účelově ze zlínského barového podniku s hudební produkcí. Po vyplnění dotazníku na téma volný čas (viz. Příloha P I) a projektové metody na tvorbu aktivně tráveného volného času (viz. Příloha P II) přítomnými návštěvníky baru jsem po konzultaci se „skalním“ trampem Gustavem Vávrou vybrala devět žen ve věku 23 až 31 let za svůj výzkumný vzorek. Tyto ženy jsme vybírali dle kritérií způsobu trávení volného času a jejich negativních postojů a názorů na tramskou subkulturu. Výběr nebyl zaměřen pouze na ženy, ale v samotném výzkumu by muži působili jako rušivý element.

Obě metody na téma volný čas jsem tvořila na základě vlastních zkušeností s trampíngem a s aktivním způsobem trávení volného času. I když se v užším slova smyslu za tradičního trampa nepovažuji, ráda se účastním tramských akcí. Mezi trampy mám spoustu přátel i rodinných příbuzných, se kterými (ale i bez nich, s vlastní vrstevnickou skupinou přátel) několikrát do roka trampuji. Podílím se na organizaci letních tramských festivalů, zimních vánočních slezin a dalších kulturně společenských akcí. Svůj volný čas se snažím trávit raději v přírodě, sportovně, někdy až adrenalinově a společensky, než sezením u televizoru nebo procházením se v supermarketech či buticích s různým

oblečením. Mým cílem je vybrat právě takový výzkumný vzorek, který bude (mnohdy i zevnějškem) působit na své okolí jako konzument nabídek na trávení volného času čistě jen ve městě.

Snažila jsem se otázkami zaměřit na široký okruh zájmů a dovedností (hudba, četba, oděv, koníčky atd.), aby ve výsledku vyplynul celkový obraz osobnosti a jejího způsobu trávení volného času. Otázky jsou více charakteristické pro trampskou subkulturu a aktivní jedince z důvodu snadnějšího výběru výzkumného vzorku, za kterým byly tyto metody účelně vytvořeny.

Formou vylučovací metody jsme ze čtyřiceti osmi vyplněných dotazníků a projektových metod vybrali devatenáct případných jedinců výzkumného vzorku. Z těchto devatenácti oslovených respondentů bylo ochotno se účastnit samotného výzkumu jen devět osob. Hlavním kritériem výběru byla projektová metoda vyplněna například: dva večery strávené na diskotéce, celý den spánku a případný nákup oblečení. Projektová metoda se orientuje na zkušenosti, schopnosti a dovednosti jedince a vychází z předpokladu, že nelze od sebe oddělit poznání a činnost, práci hlavy a rukou. (Beranová, 2007) Respondenti při tomto úkolu museli zapojit nejen svou fantazijní složku, ale i matematické schopnosti a společenskost (pokud mysleli při popisu svého aktivně stráveného víkendu i na své blízké přátele). Poté jsme se zaměřili na, negativní či neslučující se s trampskou subkulturou, odpovědi u otázek v dotazníku. Specializovali jsme se na otázky:

- Spal/a jste někdy pod stanem?
- Kdy jste byl/a naposledy u táboráku?
- Jak často chodíte do přírody/do lesa?
- Trávíte častěji volné víkendy ve městě nebo v přírodě?
- Jaký máte názor na trampy? Znáte nějaké?
- Pokládáte se za trampa?

4.5 Způsob získávání a zpracování dat

- Pomocí dotazníku a projektové metody na tvorbu aktivně tráveného volného času vyberu otevřeným kódováním a vylučovací metodou, již výše popsanou, vhodný výzkumný vzorek k dalšímu výzkumu (konzultace a pomoc s výběrem respondentů se „skalním“ trampem Gustavem Vávrou).
- Po výběru vhodného výzkumného vzorku proběhne s těmito jedinci společná diskuse formou metody ohniskových skupin, kterou blíže rozebírám v páté kapitole. Ohniskem komunikace bude nastoleno téma volnočasových aktivit, trampingu a postojů k tramské subkultuře. Veškeré informace, zde řečené, budu zapisovat do záznamového archu. Poté zredukuji a analyzuji získaný materiál na data, potřebná k danému výzkumu. Okomentuji a doplním tato data o vlastní názory. Výstupem mi budou informace o postojích a názorech na tramskou subkulturu celé výzkumné skupiny.
- Tvorba dvoudenního programu aktivního trávení volného času po vzoru tramské subkultury, jenž je uvedena v další kapitole (konzultace a pomoc při kreativní tvorbě tohoto programu proběhne opět s Gustavem Vávrou).
- Otevřené zúčastněné pozorování skupiny v prostorách tramského srubu (viz. Příloha P IV). Skupina se aktivně účastní prožitkového programu po vzoru tramské subkultury. Metodu pozorování budu zaznamenávat na záznamový arch.
- Na konci pobytu následuje polostrukturované (semistrukturované) interview s každým jednotlivcem zvlášť. Fixace kvalitativních dat proběhne taktéž formou záznamového archu pro terénní poznámky. Výstupní informace z interview zredukuji, okomentuji a doplním o vlastní názory i názory získané metodou pozorování.
- Se všemi třemi výstupními daty budu dále pracovat formou fixace a systematizace až do podoby informací, vhodných ke zpracování analýzy. Analýzu budu zpracovávat dle metody vytváření trsů, metody zachycení vzorců a v neposlední řadě metodou kontrastů a srovnávání.

- Pro zajištění validity výzkumu použijí explicitní triangulaci, a to již výše zmíněným interview v místě a v čase otevřeného zúčastněného pozorování.
(Miovský, 2006)

5 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ A HODNOCENÍ METOD

5.1 Nestrukturované ohniskové skupiny

Kvalitativní data získáváme ze skupinové interakce, která vzniká a probíhá v komunikaci na téma určené badatelem (ohnisko). Ohniskem může být určitá oblast či obecnější fenomén, který nás zajímá (například obliba výrobku, kritéria či výběr zboží, agrese, sexualita a mnohé další). (Miovský, 2006)

„Ohniskové skupiny ve skutečnosti nejsou ničím novým. Ve společenskovedních oborech patří Bogardusův (1926) popis skupinových rozhovorů mezi nejranější práce publikované na toto téma.“ (Morgan, 2001, s. 15)

5.1.1 Vyhodnocení metody nestrukturované ohniskové skupiny

Ohnisková skupina probíhala 25. března v prostorách bowlingu a pizzerie Devítka ve Zlíně v časovém úseku 19:00 až 22:00 hodin. Připravila jsem si tři výchozí ohniska: a) způsob trávení volného času, b) postoje, názory případné negace vůči tramské subkultuře, c) seznámení skupiny s organizací pobytu v přírodě po vzoru trampů. Musím ještě podotknout, že skupina se mezi svými členy zná již tři roky.

Z informací, získaných ze záznamového archu (viz. Příloha P III), které jsem zredukovala a analyzovala, dále okomentovala a doplnila o vlastní názory, vyplývá, že skupina tráví svůj volný čas pouze konzumním městským způsobem, zcela odlišujícím se svým složením od členitosti volného času tramské subkultury. Ze záznamových dat dále vyvěrá jasná negace vůči tramské subkultuře v závislosti na fyzickém vzhledu trampů, nepohodlí pobytu v přírodě, touze po civilizaci.

5.2 Otevřené zúčastněné pozorování

Pozorovat jednání, chování a různé projevy lidí, jež jsou cílem prakticky každého zkoumání, je zcela přirozené. Jde o snahu zjistit, jaká je skutečná realita. Nejde jen o vizuální, ale i čichové, sluchové a pocitové vjemy. Pozorování přispívá k popisu výzkumného prostředí. (Hendl, 2005)

Zúčastněné pozorování je formou pozorování, kdy se pozorovatel přímo pohybuje v centru dění, kde se vyskytují jevy, které pozoruje. Zapojuje se do interakcí mezi účastníky, aby lépe pochopil a popsal to, co, jak a proč dělají. Jakmile účastníci výzkumu vědí o tom, že provádíme výzkum a že za tímto účelem budou pozorováni, jedná se o metodu otevřeného zúčastněného pozorování. (Miovský, 2006)

5.2.1 Popis výchovného prostředí

Tramské sruby (boudy) se začaly stavět v Hostýnských vrších v období tramského boomu koncem šedesátých let minulého století. Jednalo se především o party ze Zlína, Holešova, Hulína, Přerova, Kojetína, Kroměříže a Vsetína. Tyto stavby byly nepovolené a tak neměly moc velkou naději na dlouhé trvání. Místní hajný se nechal čas od času obměkčit za výpomoc na lesních brigádách, proto některé sruby stojí dodnes. Jakmile však hajný neměl trampy v lásce, museli si svou boudu rozebrat a zlikvidovat sami. Kolem roku 1974 vydal ÚV KSČ (Ústřední výbor komunistické strany Československa) tajnou zprávu o boji proti trampingu. Lidové milice dostaly za úkol zlikvidovat všechny nelegálně postavené sruby na celém území republiky. V Hostýnských vrších této razii neunikla Samova bouda, bouda U tří štětek a v neposlední řadě ještě nedostavěný srub tramské osady Černá rota z Valašského Meziříčí.

V roce 1966 si tramská osada Orleán ze Zlína postavila provizorní srub na Rusavě u přehrady. Na stavbě pracovali Gustav, Fric, Donald, Caja, Ciril, Kuře, Vrabčák, Alena a Anda. Srub po třech měsících zbourali lesníci. Materiál z této rozbité boudy vynesli osadníci Orleánu nahoru na hřeben Ondřejovsko a tam mezi skalami na jaře v roce 1967 začali stavět nový srub. Ve stejném roce si přistavěl k Orleánu svou boudu Ducháček z Holešova, a tak vznikla zvláštní stavba s názvem Duchárna. Tento srub vydržel až do roku 1985, kdy byl spálen Lidovými milicemi. V roce 1990 se na stejném místě začal stavět třetí, doposud stojící srub. Na této stavbě se podíleli Gustav, Caja, Pavouk, Vrabčák, Tuleň, Bob, Grizzli, Fous se svými syny a tramská osada Ra z Holešova. (Puchejř, 2007)

Srub je velice nenápadný, obklopen z jedné strany skalami a z druhé strany lesem. Vnitřní strance Duchárny dominuje velký dubový stůl se dvěma dlouhými lavicemi po stranách. Na levé straně od vchodu stojí malá kuchyňská linka s pracovním stolem, vedle ní kamna a nádoba na přepravu vody. Zbytek prostoru uvnitř srubu je po stranách lemován čtyřmi dvoupatrovými palandami.

Není zde elektřina, pro vodu se chodí do přibližně 200 metrů vzdálené studánky. Na cestě pro vodu po 15-ti metrech stojí dřevěná suchá toaleta. Asi 20 metrů od Duchárny, po překonání skal, se nacházejí dvě ohniště. „Osadní“ ohniště slouží jen pro významné události (výročí osad, pálení čarodějnic a mnohých dalších). Druhé ohniště „pracovní“, společně s udírnou, roštem a velkým stolem s lavicemi, slouží k výrobě společných pokrmů a dalším činnostem. Asi 300 metrů severně od těchto ohnišť se rozprostírají další skaliska. Na cestě k nim se nachází psí hřbitov s kamennými náhrobky. Po dobytí vrcholu skal může přijít, při správném načasování, nádherná scenérie východu či západu slunce nad kopci, lemujícími Rusavu.

5.2.2 Seznam účastníků a předpokládané rozdělení rolí k vykonání úkonů, nezbytných pro splnění základních potřeb člověka

• Jitka Beranová	pozorovatel
• Kateřina Č.	kuchařka
• Petra K.	udržování ohně v kamnech
• Lenka H.	úklid
• Erika S.	starost o dostatek vody
• Simona K.	umývání nádobí
• Petra H.	zdravotník
• Zuzana Č.	zápis do kroniky
• Adriana K.	udržování ohně v „pracovním“ ohništi
• Tereza S.	udržování ohně v „pracovním“ ohništi

Role určené při metodě ohniskových skupin se mohou měnit a přizpůsobovat vývoji situace a schopnostem jednotlivých zkoumaných jedinců.

5.2.3 Seznam nezbytných prostředků k pobytu v tramském srubu „Duchárna“

- Spací pytel
- Pevná uzavřená obuv
- Přezůvky
- Jídlo (každý vezme část potravin ke společným hlavním jídlům), potraviny na dvě snídaně (na místě je plně vybavena kuchyň s trvanlivými ingrediencemi - koření, čaj, káva, sirup, mouka, cibule, olej, instantní jídla atd.)
- Kapesní nožík
- Kapesní svítilna
- Dvě stolní svíčky
- Toaletní papír
- Vhodné oblečení (pro případ teplého i chladného počasí)
- Zapalovač, sirky
- Hygienické potřeby
- Papír a tužku, propisku či pastelky (na zápis, případně kresby do kroniky)
- Peníze na dvě jízdy autobusem, oběd na sv. Hostýně, suvenýry
- Doklady
- Polní láhev, bandasku či PET láhev na tekutiny při výšlapu na sv. Hostýn
- Přenosná lékárnička (v mém vlastnictví)

5.2.4 Itinerář prožitkového programu

Pátek 17. 4. 2009

- 18:00- sraz na zlínském autobusovém nádraží u prvního nástupiště
- 18:30- 18:59- odjezd ze zlínského autobusového nádraží do Vlčkové
- 19:00- 20:00- pěší přesun z Vlčkové do tramského srubu „Duchárna“ (přibližně 4 km), po cestě rozdělení rolí k výkonu nezbytných úkonů

- ubytování, seznámení s okolím, zajištění vody, tepla, sběr dřeva na rozdělání ohně v „pracovním“ ohništi (podle počasí)
- příprava večeře, na níž se podílí svou pomocí celá skupina (špagety se sýrem, čabajkou, cibulí, paprikou a kečupem)
- prezentace tramské historie formou kroniky, posezení u „pracovního“ ohniště, za deštivého počasí hraní deskových her (Osadníci z Katanu, Activity 2, Člověče nezlob se)

Sobota 18. 4. 2009

- snídane (individuální příprava)
- celodenní výšlap na sv. Hostýn (asi 30 km), zde oběd v místní restauraci
- společná příprava večerního ohně a „kotlíkového guláše“
- posezení u ohniště, seznámení s tramskou kulturou a hudbou (popis potlachu-tramské hry v přírodě)

Neděle 19. 4. 2009

- v dopoledních hodinách zkouška her z potlachu (výběr a organizace her je ponechán na skupině)
- společná příprava oběda (knedlíky s vajíčkem a kečupem)
- v odpoledních hodinách řízený rozhovor s účastníky programu
- zápis do kroniky
- úklid srubu a okolí
- pěší přesun na autobus do obce Lukoveček (přibližně 8 km)
- 18:14- návrat autobusem do Zlína

5.2.5 Vyhodnocení metody otevřeného zúčastněného pozorování

Mé subjektivní pocity z pozorování jsou velmi pozitivní. Jsem překvapena tím, že téměř vše probíhalo tak, jak mělo podle itineráře prožitkového programu. Ze záznamového archu pro vzniklé terénní poznámky při pozorování (viz. Příloha P IV) vyplývá, že byla vytvořena vhodná atmosféra pro změnu postojů vůči tramské subkultuře. Během pobytu

se ve skupině odehrálo mnohem více konfliktů, ale jejich obsah není pro můj výzkum tak důležitý. Avšak řešení těchto konfliktů vedlo k vyjasnění si vzájemných vztahů mezi jednotlivci a ke stmelení skupiny.

5.3 Polostrukturované (semistrukturované) interview

Interview je považováno za nejvýhodnější, ale zároveň i nejobtížnější metodu pro získání kvalitativních dat. Jde o rozhovor, který je moderován a prováděn s určitým záměrem a cílem výzkumu. Pro maximum dat je vhodné interview provázat s metodou pozorování. U polostrukturovaného (semistrukturovaného) interview vytváříme určitou kostru otázek, která je pro tazatele závazná. Je však možné pořadí otázek měnit, různě je upravovat, aby výzkumník mohl maximalizovat výtěžnost interview. (Miovský, 2006)

5.3.1 Vyhodnocení metody polostrukturovaného interview

Z předem vytvořené struktury otázek (viz. Příloha P V) a odpovědí na ně vyplývá, že očekávání většiny respondentů před pobytem v přírodě se naplnila. U skupiny převládal strach a obava z neznámého prostředí a z jejich vlastních nedostatků, které se při pobytu v přírodě mohou projevit (neumím vařit, nikdy jsem nerozdělávala oheň, fyzicky nezvládnou trampský výšlap). Ze začátku pobytu se strach jedinců naplňoval, ale postupem času jsme společně tyto obavy odbouraly (nikdo z nás není dokonalý a neměli bychom se proto stydět přiznat své chyby a nedostatky a pokusit se učit novým dovednostem, které přispějí k jejich odstranění).

O pojmu tramping skupina před pobytem na Duchárně nevěděla téměř nic. Po prožitém krátkém časovém úseku v tomto prostředí si výzkumný vzorek odnáší závěry v podobě úcty k přírodě, fyzickému i duševnímu zdraví, k soběstačnosti a zodpovědnosti k sobě samému i vůči druhým lidem. Pobyt v přírodě, jenž si prožily na vlastní kůži, změnil jejich názor na trampy. Již je nepokládají za ztracené existence naší společnosti. Starost o zevnějšek při způsobu jejich života je velmi obtížná, a na to, v jakých hygienických podmínkách tráví svůj volný čas, vypadají po návratu do civilizace velmi dobře a upraveně.

Skupina pozitivně hodnotí určitou situaci, která přešla v konflikt, ale nakonec vyústila ve vyřešení problému. Dále spatřuje pozitivum v prostředí, ve kterém došlo k vyřešení tohoto problému (všichni účastníci kolem jednoho stolu při světle svíček) a

v konečné diskusi o soukromí jednotlivých členů skupiny, kdy se všichni navzájem a do hloubky poznali (skupina se mezi sebou zná již tři roky, ale teprve vlivem tohoto prostředí se dokázaly otevřít před svými členy). Následkem vyjasnění názorů při konfliktu vznikla mnohem pozitivnější atmosféra, otevřenější vztahy a větší důvěra mezi členy. Dalšími klady z pobytu jsou zvýšené sebevědomí, vzniklé při zodpovědném plnění rozdělených rolí. Mezi pozitivní pocity skupina řadí romantiku prostředí, spoustu stráveného času bez nutnosti se líčit či jinak upravovat a opékání špekáčků, při kterém si připomněly své dětství.

Jednoznačným negativem byla snížená možnost komfortu při dodržování určitých hygienických návyků (nemožnost použití žehličky na vlasy, teplá voda se musela dlouho ohřívat, suchá toaleta). Další negativní věcí byla nedostupnost elektrické energie (nemožnost dobytí si mobilních telefonů, nedostatek světla, tepla). Některým účastníkům, zvláště těm které neměly předešlé zkušenosti se spaním ve spacáku, se příliš nezamlouvaly podmínky spánku. Včetně toho, že nad ránem většinou vyhasl oheň a byla zima. Všem se dostavil pocit strachu při konfrontaci s lesním živočichem, ale v průběhu interview se na tuto situaci vzpomíná s úlevou a úsměvem. U některých členů skupiny (zvláště pak při řešení různých konfliktů) se dostavil nepříjemný pocit ze ztráty soukromí, z toho, že se nemohou někam schovat a být pouze sami se sebou.

Skupina dospěla k závěru, že by chtěla změnit situaci (kdyby to samozřejmě bylo možné), zastihnující všechny ostatní, a tou je změna sestavy účastníků pobytu. Tuto změnu by provedly z důvodu Simoniny nesoběstačnosti, bezohlednosti k druhým lidem, nedochvilnosti a hlavně nadřazenosti, která se projevovala používáním vysokoškolské terminologie uvnitř této skupiny a odsuzováním lidí podle vzdělání.

Jednotlivci se během celého pobytu naučili zodpovědnosti, pevnému dennímu řádu a pro některé jedince bylo přínosem do budoucna naučení se používat takových věcí, které do té doby viděli jen v televizi (sekera, otvírák na konzervy, tuhý podpalovač, vaření na kamnech nebo v kotlíku nad ohněm) a dalším dovednostem.

Na základě převažujících pozitivních pocitů u celé skupiny se plánuje a organizuje, bez mého vedoucího postavení, další pobyt v tomto tramském srubu, který se uskuteční v létě.

5.4 Závěr výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjištění, zda-li se dokáží vytvořit nebo změnit postoje a názory na tramskou subkulturu ve skupině mladých lidí, kteří tráví svůj volný čas pouze konzumním a městským způsobem. Mohu potvrdit, že u výzkumného vzorku došlo ke změně postojů. Stalo se tak pod vlivem tramského prostředí, dynamiky a vztahů ve skupině, osobního prožití jednotlivců zážitkového programu, organizovaného na základě tramské subkultury. Nejvýznamnějším důkazem vzniku a budoucí trvalosti nových postojů ve výzkumné skupině se mi jeví vlastní plánování a organizace skupiny dalšího prožitkového programu dle vzoru tramské subkultury.

V sociální skupině, jejíž členové mají pevně zakotvené názory a postoje na určitý objekt, může za jistých okolností a s použitím příslušných prostředků, metod v určitém prostředí dojít ke změně těchto postojů. Za příslušné metody a prostředky považuji jakékoliv kolektivní aktivity organizované se záměrem působení na změnu či tvorbu nových postojů. Za nejvhodnější výchovné prostředí považuji přírodu, protože nám dává nejen spoustu možností k tvorbě aktivit, ale působí na estetickou, emocionální, fyzickou i duševní stránku člověka.

ZÁVĚR

Svou diplomovou prací jsem chtěla upozornit na důležitost tramského hnutí, sloužícího jako prostředek výchovy mladého člověka prostřednictvím originálního, neorganizovaného a nekonzumně zaměřeného životního stylu. Hlavní otázkou bylo, zda-li se dokáží utvořit nebo změnit postoje a názory na tramskou subkulturu ve skupině mladých lidí, kteří tráví svůj volný čas pouze konzumním a městským způsobem. Mohu potvrdit, že u sledovaného výzkumného vzorku došlo ke změně postojů a názorů. Důkazem mi je, kromě vyhodnocení tří metod výzkumu, i ochota dále pěstovat tento způsob trávení volného času.

V sociální skupině, jejíž členové mají pevně zakotvené názory a postoje na určitý objekt, může za jistých okolností a s použitím příslušných prostředků, metod v určitém prostředí dojít ke změně těchto postojů. Za příslušné metody a prostředky považuji jakékoliv kolektivní aktivity organizované se záměrem působení na změnu či tvorbu nových postojů. Za nejvhodnější výchovné prostředí považuji přírodu, protože nám dává nejen spoustu možností k tvorbě aktivit, ale působí na estetickou, emocionální, fyzickou i duševní stránku člověka. Tramské hnutí je dle mého názoru tím nejvhodnějším prostředkem výchovy mladého člověka. Neslouží pouze jako preventivní působení před vznikem patologických jevů ve společnosti, ale může pomoci k léčbě některých osob s výchovnými problémy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BERANOVÁ, Jitka. *Tvořivost vychovatele a dětí ve skautském oddíle*. [s.l.], 2007. 72 s. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Bakalářská práce.
- [2] *Cesky-jazyk.cz* [online]. 2007 , 28. 9. 2007 [cit. 2009-05-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/ernest-thompson-seton.html>>.
- [3] *Cs.wikipedia.org* [online]. 2009 , 3. 5. 2009 [cit. 2009-05-08]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ernest_Thompson_Seton>.
- [4] *Cs.wikipedia.org* [online]. 2009 , 6. 4. 2009 [cit. 2009-05-04]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell>.
- [5] *Cs.wikipedia.org* [online]. 11.1. 2009 [cit. 2009-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/tramping>>.
- [6] *Cs.wikipedia.org* [online]. 27.2. 2009 [cit. 2009-05-07]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Woodcraft>>.
- [7] ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0150-9.
- [8] *Encyklopedie.seznam.cz* [online]. 1996-2009 , 21. 12. 2007 [cit. 2009-05-04]. Dostupný z WWW: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/5439-antonin-benjamin-svojsik>>.
- [9] *Estopar.cs-info.cz* [online]. 2009 [cit. 2009-03-27]. Dostupný z WWW: <http://estopar.cs-info.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=28>.
- [10] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [11] *Já, písnička. Zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: MUSIC CHEB, 1994. ISBN 80-85925-02-8.
- [12] *K.f.t.p.cz* [online]. 2006 [cit. 2009-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.kftp.cz/tramping/vybava.htm>>.

- [13] *Kod.pecinovsky.cz* [online]. 2009 [cit. 2009-05-08]. Dostupný z WWW: <<http://kod.pecinovsky.cz/kod.php?nav=autori&autor=118&daemon=37b9b35cfe6c8eccf80938fa861ec3ad82a42d94>>.
- [14] MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [15] MORGAN, D. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Tišnov: SCAN, 2001. ISBN 80-85834-77-4.
- [16] MORRISH, R. *12 klíčů k důsledné výchově*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-786-8.
- [17] *Necyklopedie.wikia.com* [online]. 2009 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://necyklopedie.wikia.com/wiki/Tramping>>.
- [18] NEUMAN, J. a kol. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-391-9.
- [19] *Neviditelnypes.lidovky.cz* [online]. 1996 , 2. července 2008 [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/literatura-bob-hurikan-alias-josef-peterka-f22-/p_kultura.asp?c=A080701_205926_p_kultura_wag>.
- [20] PÁTER, L. *Tramprská unie 1983 - ?* Hulín, 2008.
- [21] PRCHAL, J. *Vychováváme děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1970. ISBN 14-520-88.
- [22] *Pucejř - tramprský časopis*. Praha: Sdružení Avalon, březen, duben, 2007.
- [23] ROBSON, M. *Skupinové řešení problémů*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1995. ISBN 80-85865-32-7.
- [24] SETON, E. *Dva divoši*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 13-224-KMČ-90.
- [25] SETON, E. *Kniha lesní moudrosti*. Praha: Olympia, 1970. ISBN 27-058-70.
- [26] *Stechovice.info* [online]. c2003-2008 [cit. 2009-03-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.stechovice.info/pages/osady.htm>>.
- [27] TREMLOVÁ, N. *Estetický vztah člověka k přírodě*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1987.

- [28] *Trojka.e-kaut.cz* [online]. 2007 , 17.5. 2007 [cit. 2009-05-08]. Dostupný z WWW: <<http://trojka.e-skaut.cz/clanek/ernest-thompson-seton/>>.
- [29] *Velký slovník naučný*. Praha: DIDEROT, 1999. ISBN 80-902723-1-2.
- [30] *Verejnost.skaut.cz* [online]. 2007 [cit. 2009-05-04]. Dostupný z WWW: <http://verejnost.skaut.cz/media/100-let-skautingu/robert-baden-powell-sef-svetoveho-skautskeho-hnuti/>.
- [31] VINKLÁT, P. *Kronika trampingu v Jizerských horách 1934 – 2004*. Liberec: Knihy 555, 2004. ISBN 80-86660-09-5.
- [32] *Vlci.webnode.cz* [online]. 2008 [cit. 2009-05-07]. Dostupný z WWW: <<http://vlci.webnode.cz/tramping/>>.
- [33] VYČÍTAL, H. a spol. *Potlach aneb čaj s příchutí jehličí a rumu*. Praha: REGIA, 1998. ISBN 80-902484-2-X.
- [34] *Www.sestka.abahoa.cz* [online]. 2007 , 3.3 2007 [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.sestka.abahoa.cz/clanky/antonin-benjamin-svojsik-2007030002>>.
- [35] ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her. Hry v přírodě*. Praha: Olympia, 1987. ISBN 27-003-87.
- [36] ZICH, F. *Co s volným časem?* Praha: PRESSFOTO, 1978. ISBN 59-093-77.

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Dotazník na téma volný čas
- P II Projektová metoda zaměřená na tvorbu aktivního způsobu trávení volného času
- P III Záznamový arch pro vzniklé terénní poznámky při pozorování
- P IV Záznamový arch pro vzniklé terénní poznámky při pozorování
- P V Otázky k polostrukturovanému interview

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK NA TÉMA VOLNÝ ČAS

- Jméno (př. Jitka B.), věk, zaměstnání
- Jakým způsobem trávíte svůj volný čas
- Jezdil/a jste v dětství na tábory?
- Pěstujete nějaký sport? (jaký?)
- Jaký druh hudby posloucháte?
- Hrajete na nějaký hudební nástroj? (na jaký?)
- Četl/a jste nějakou knihu od Jaroslava Foglara? (jakou?)
- Jaký styl oblékání preferujete?
- Hrajete deskové hry? (jaké?)
- Dostáváte raději dárky ručně vyrobené nebo kupované?
- Byl/a jste někdy skautem/ skautkou?
- Pokládáte se za trampa?
- Co víte o trampingu?
- Jaký máte názor na trampy? Znáte nějaké?
- Účastníte se trampských kulturních akcí? (folkové festivaly, potluchy, trampské sleziny...)
- Znáte nějakou folkovou, trampskou, country kapelu? (jakou/jaké)
- Znáte text alespoň 10-ti „kotlíkářských” písní?
- Víte kdo to byl Ernest Thompson Seton?
- Říká Vám něco jméno Robert Baden- Powell?
- Víte něco o osobnosti Antonína Benjamína Svojsíka?
- Trávíte raději dovolenou u moře nebo např. v Tatrách, při sjíždění řeky, na vandrech?
- Trávíte častěji volné víkendy ve městě (diskotéky, posezení s přáteli v pohostinství...) nebo v přírodě (hory, chaty, les, u vody...)?

- Jak často chodíte do přírody / do lesa? (např. na hříby, na ryby, procházky se psem nebo s přáteli,...)
- Kdy jste byl/a naposledy u táboráku? (ne u grilu)
- Rozděláte oheň bez použití papíru nebo podpalovače?
- Spal/a jste někdy pod stanem? (kdy naposled?)
- Dokážete postavit a složit stan bez cizí pomoci?
- Spal/a jste někdy pod širákem? (kdy naposled?)
- Umíte uvařit zálesácký guláš v kotlíku?
- Dokážete ujít za jeden den 20 km s plnou krosnou na zádech?
- Znáte způsoby rozpoznání světových stran v přírodě? (jaké?)
- Umíte Morseovu abecedu? // -.. / .. / .-- / .-. / --- / -- //
- Do jakých zájmových kroužků byste dal/a své děti? (max. 2 kroužky)
- Jak by měl vypadat podle Vás ideální víkend rodiny s malými dětmi?
- Vyrobil/a jste v uplynulém roce nějakou maličkost pro své přátele? (jakou?)
- Vyberte z možností, jak nejčastěji trávíte volný čas v kruhu svých přátel?

⇒ Posezení v hospodě

⇒ Na diskotéce

⇒ Jedeme na chatu

⇒ Jakýkoliv sport

⇒ Adrenalinový sport

⇒ Jiné (vypiš)

PŘÍLOHA P II: PROJEKTOVÁ METODA ZAMĚŘENÁ NA TVORBU AKTIVNÍHO ZPŮSOBU TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

Představte si, že v soutěži vyhrajete 7000Kč. Vaším úkolem je za jeden víkend (48 hod. minus 16 hod. spánku) vše utratit (+- 100Kč). Avšak aktivně.

Zadání pro tvorbu aktivního víkendu:

- jakýkoliv víkend v roce
- s kýmkoliv
- kamkoliv
- jakkoliv (ale aktivně)
- utratit 7000Kč
- uvádět hrubou cenu určité aktivity
- začátek v pátek 19:00 hod., konec v neděli 19:00 hod.
- nezapomenout na povinných 16 hodin spánku za celý víkend

Příklad:

Víkend v Rakousku na Salze (vesnice Wildalpen) se dvěma přáteli

19:00-20:00-	cesta na Vsetín	100 Kč
20:00-21:00-	3X půjčení lodí, neoprenu, atd.	1800 Kč
21:00-22:00-	cesta do Zlína	100 Kč
22:00-23:00-	nákup potravin a tekutin (30X rohlík, 1X chléb, 3X guláš v plechovce, těsto na palačinky, marmeláda, olej, sýry, salámy, paštiky, nealko)	550 Kč
23:00-01:00-	balení na cestu	
01:00-06:00-	cesta autem do Wildalpenu, včetně 4 hodin spánku (benzín + dálniční známka)	2000 Kč

06:00-07:00-	postavení stanu	
07:00-08:00-	snídaně	
08:00-09:00-	3X zaplacení kempu	15 Euro ¹
09:00-13:00-	spánek	
13:00-18:00-	sjíždění řeky	
18:00-19:00-	večeře	
19:00-20:00-	večerní prohlídka Wildalpenu	
20:00-24:00-	táborák	
24:00-08:00-	spánek	
08:00-09:00-	snídaně	
09:00-13:00-	sjíždění řeky	
13:00-14:00-	balení věcí	
14:00-19:00-	cesta domů	2000 Kč
Celkem za víkend		7000 Kč

¹ kurz Eura jsem zvolila na 30 Kč

PŘÍLOHA P III: ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO METODU NESTRUKTUROVANÉ OHISKOVÉ SKUPINY

- a) Celá skupina tráví svůj volný čas podobným způsobem. Přes týden, po návratu ze zaměstnání či školy, sledují televizní seriály, sedí u monitoru počítače a brouzdají po internetu, nakupují (většinou oblečení, boty, módní doplňky), chodí do zlínských pohostinství na schůzku s přítelkyněmi, do kina. V televizních seriálech a v brouzdání po internetu spatřují zdroj informací o všeobecném dění ve světě (televizní zprávy nesledují – výjimkou je Erika S., na internetu se věnují chatování, facebooku, emailům). Z novin čtou časopisy o kulturním a společenském dění v České republice i ve světě. Přes týden také věnují spoustu času na úpravu zevnějšku (kadeřnictví, kosmetika, gelové či jiné nehty z umělých hmot, solárium, masáže, různé zábaly a kúry, redukční dieta). Simona K. (studentka vysoké školy) je schopná 3 dny nejíst, aby ušetřila finance na nové nehty. O víkendech či jiných volných dnech tráví skupina (většinou společně) svůj čas na diskotékách nebo v pohostinství. Tomu předchází tříhodinová příprava zevnějšku (koupel, líčení, účes, výběr vhodného oděvu). Kolem 21:00 hodiny vycházejí za společensko-kulturním děním. Na diskotékách pijí alkohol, tančí a navazují společenské kontakty s druhým pohlavím. Tanec považují za sport na zpevnění postavy a zlepšení zdraví člověka. Konzumaci alkoholu za účelem seznámení se s druhými lidmi hodnotí jako způsob socializace a rozvíjení osobnosti. Většinou se na těchto společenských akcích zdrží až do ranních hodin. Poté prospí celý následující den a marně se rozvzpomínají na jednotlivé časové úseky předešlého večera.
- b) Tramping se jeví celé skupině jako návrat k primitivismu. Způsob trávení volného času po vzoru trampů považují za časový úsek strávený v nečistotě, zimě, nehygienickém prostředí, bez dodržení jejich dietního režimu a za velké fyzické výkony v podobě trampských výprav, které nemohou zvládnout. Dávají přednost civilizaci a pohodlí. Procházky nepěstují, raději se vozí autem. Zdá se jim mnohem jednodušší a praktické ohřát potravinový polotovar v mikrovlnné troubě, než někde nad ohněm v ešusu. Trampy, jejichž zástupci se pohybují ve Zlíně a okolí, považují za „alkoholiky“, „páchnoucí bezdomovce“ a „ošklivé lidi, kteří o sebe nepečují“. Na otázku, o čem vlastně tramping je, v čem spočívá jeho přínos, skupina nedokázala odpovědět.

- c) Skupině jsem přečetla časový a organizační harmonogram pobytu a rozdala jim seznam nezbytných prostředků k pobytu v tramském srubu. Společně jsme se domluvili na jídelníčku a rozdělení rolí k výkonu úkolů, nezbytných pro uspokojení základních potřeb člověka.

PŘÍLOHA P IV: ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO VZNIKLÉ TERÉNNÍ POZNÁMKY PŘI POZOROVÁNÍ

Pátek 17. 4. 2009

Celá skupina i se mnou (pozorovatel) se v pořádku dopravila do trampského srubu. Vše se řídí dle mého, již předem připraveného, itineráře. Dojmy z přírodního a trampského prostředí jsou v celé skupině vesměs pozitivní, u některých jedinců více, u jiných méně. Petra K., Petra H., Lenka a Kateřina se rozplývají nad romantikou vnitřního uzpůsobení srubu. Zvláště pak nad teplým mihotavým světlem, nořícím se ze svícňů na dubovém stole. Simona, Erika a Adriana zůstaly stát v nemalém údivu nad suchou toaletou a vzdáleností ke studánce s vodou. Dvěma členkám skupiny dochází baterie v mobilních telefonech a zoufají si nad slabým signálem a nemožností komunikace s okolním světem.

Petra K. se pokusila rozdělat oheň v kamnech. Vysvětlila jsem jí teorii (Pomocí sekery naštipat tenké třísky, klestí na podpal je na Duchárně vždy připraveno pro další osadníky, kteří se mohou dostavit za deštivé a chladné noci. Vložit klestí do vrchního otvoru kamen, otevřít spodní šuplík kamen, aby tudy mohl proudit vzduch, který pomůže ke zvětšení objemu plamene a správnému tahu komínem. Zapálit a poté pomalu přikládat třísky a následně i menší polínka, jenž jsou na Duchárně také vždy připravena.). Mezitím jsem šla s Erikou do studánky pro vodu. 25-ti litrovou nádobu na přepravu vody (upevněnou na kovové konstrukci z krosny i s popruhy na záda pro pohodlnější nošení) jsme naplnily do dvou třetin a při dvousetmetrovém výstupu ke srubu se střídaly v nesení. Po našem příchodu na Duchárnu měly Adriana s Terezou již vybalené věci a chystaly se ke sběru dřeva na táborák. Petra K. se stále trápila s rozdělováním ohně v kamnech. Kateřina s Lenkou se jí snažily pomoci, ale bezúspěšně. Vložila jsem se do toho i já, avšak po patnácti minutách, v rámci zachování duševního zdraví mého i ostatních členů, jsem z kuchyňské linky vytáhla Pepo (tuhý podpalovač). V tu chvíli byl oheň na světě a mohla začít příprava společné večeře (těstoviny). Seznámení s okolím srubu bylo přesunuto na další den, jelikož už se stmívalo. Rozdělily jsme se na poloviny. Jedna část pomáhala vařit a chystat večeři, druhá se věnovala sběru dřeva na večerní oheň, při němž jsem chtěla odhalit celé skupině překvapení v podobě opékání špekáčků.

Večeře dopadla výborně (až na mírně rozvařené těstoviny). Avšak po večeři dochází k prvnímu konfliktu a výčitkám. Simona, jenž měla na starosti umytí nádobí,

odmítá svěřený úkol splnit, jelikož, jak sama vysvětluje, není na žádném pionýrském táboře, aby dodržovala nějaký program a nemíní ze sebe dělat otroka všem ostatním. Zbytek skupiny jí oponuje argumenty o absenci zodpovědnosti Simony k sobě samotné i k ostatním lidem. Dostala nejjednodušší úkol z celé skupiny, a to, že není zvyklá doma umývat nádobí a jen leží u televize, tady nikoho nezajímá. Každý je zde odkázán na každého, všichni by měly plnit veškerou silou a snahou svůj zadaný úkol, v rámci zachování pohodových vztahů ve skupině. Jakmile dojde k vybočení jednoho člena skupiny, strádají všichni. Simona nakonec nádobí umyla, ale dusná atmosféra uvnitř Duchárny přetrvává. Nakonec se šla se Simonou projít Kateřina a vše se urovnalo. Netuším, jakým způsobem se to Kateřině podařilo, ale důležité je, že došlo k opětovnému nastolení pozitivní nálady.

Dřevo bylo připraveno, špekáčky nařezány, jehlice na opékání doneseny k ohništi. S verbálním podáním tramské historie jsem začala u stavby Duchárny a pokračovala Tramskou unií. Ta byla založena 26. března roku 1983 sedmi členy. Těmi byli: Bob z Nového Jičína, Henry z Ostravy, Lojzin z Hulína, Jim Apoštol z Havířova, Marty z Ostravy, Kazan z Nového Jičína a Gustav z tehdejšího Gottwaldova. Zvolili si za cíl seskupit trampy samotáře, osadníky bez osad, šerify bez mužstva a ostatní trampy. Během dvaceti šestileté existence tramská unie organizovala spoustu potlachů, vánočních slezin, country bálů a jiných společenských akcí. Na konci osmdesátých a začátkem devadesátých let se u výročních ohňů tramské unie objevovalo i sto padesát lidí. Dnes je stav ustálen na dvaceti šesti členech. (Páter, 2008) Dále jsem rozebírala „chatařství“, jako československý fenomén, vycházející ze stavby tramských srubů a zakládání tramských osad. Během vyprávění jsme si upekly a pochutnaly na špekáčcích. Poté jsem odpovídala na dotazy ohledně mého osobního kontaktu s tramskou osadou Orleán. Tato diskuse dospěla až k popisu mých vlastních zkušeností a zážitků s touto osadou (potlachy, pálení čarodějnic, sjíždění řeky Sázavy, účast na folkových festivalech, bálech a pomoc s organizací Oldřichovických žejdlíků - hudební soutěžení mezi kapelami hrajícími tramské, folkové či country písně). Po této debatě a vyprávění došlo u čtyř účastnic programu ke značné změně postoje k tramské subkultuře. Jejich přáním je strávit se mnou a mými známými letní dovolenou. Ta je naplánována od 17. 7. 2009 do 26. 7. 2009. Půjde o kombinaci sportovního vyžití pěti dny, prožitými na řece Sázavě, a zbytkem dovolené na Novomlýnských nádržích formou cyklistiky a turistiky.

Sobota 18. 4. 2009

Časně z rána nás probudila zima. Během noci vyhasla kamna. Nikomu se nechtělo vylézat z vyhřátých spacích pytlů. Jediná Petra K. (která měla na starosti péči o oheň v kamnech) se s téměř pozitivní náladou vysoukala z příjemného zdroje tepla, převlékla se do teplákové soupravy a odešla sbírat klestí do lesa. Erika zatím zkontrolovala stav vody v nádobě a připravila ingredience na vaření čaje ke snídani. Petře K. se tentokrát podařilo rozdělát oheň bez jakékoliv pomoci druhých a tuhého podpalovače.

Vyskytl se nemalý problém. Petra H. se probudila se silnou alergickou reakcí v obličeji. Trpí alergií na roztoče, a tak se domnívám, že za její opuchlou tvář a velmi ztíženým dýcháním stojí, již brzy z jara pracující, „červotoči“. Sesedly jsme se u snídane formou brainstormingu hledaly způsoby řešení této náhle vzniklé situace. „*Brainstorming je metoda, jak přimět skupinu lidí, aby přinesla množství nápadů během krátkého časového úseku.*“ (Robson, 1995, s. 34) Výšlap na svatý Hostýn nebyl možný. Jít třicet kilometrů a zároveň lapat po dechu je nemyslitelná představa. Aby Petra H. zůstala na Duchárně ve zdroji své alergie jsme také vyškrtly. Nakonec jsme se shodly pro odjezd Petry H. domů. Společně s ní pojedou z Rusavy od kina v 15:18 hodin autobusem do Zlína i Simona a Adriana, sloužící jako dohled nad nemocným pacientem. Zbytek skupiny je půjde doprovodit a po jejich odjezdu bude následovat krátký výšlap na nedalekou zříceninu Křídlo. Celá pěší turistika se zkrátí z třiceti kilometrů na pouhých osmnáct. I tak se domnívám, že netrénovaným, i když mladým tělům, dá výlet zabrat.

Z výšlapu jsme se již vrátily. Zvládly jsme ještě v kompletní sestavě poobědvat na Čecheru a pokochat se výhledem na rusavské údolí s dominujícím moderním koupalištěm. Zastavily jsme se v místním potravinářství, kde se nachází i prodejní prostor s typickou rusavskou keramikou. Každá z nás si odnesla malý suvenýr v podobě keramického psa, zajíce či kuřete. Při trase na zříceninu Křídlo jsme mírně zakufrovaly, ale i tak se nám podařilo objevit zbytky hradního opevnění o velikosti metru krychlového. Celá skupina je unavena, avšak neztrácí elán a vrhá se na sběr dřeva k večernímu táboráku. Ještě nachystat ingredience k tvorbě zálesáckého „kotlíkového“ guláše.

Zatímco se nám guláš vařil v kotlíku, seznamovala jsem účastnice s trampskou kulturou a hudbou. Zkoušela jsem předzpívávat dnes již zlidovělé trampské písně (například Rosa na kolejích od Wabiho Daňka či Ryvolovu píseň Bedna od whisky a

mnohé další). Všechny ženy, s unavenými ale spokojenými obličejemi, sedící kolem ohně, byly překvapeny svou znalostí písní a začaly se postupně přidávat a zapojovat do hudby zvuky, loudícími se z tlučení o sebe různými polínky, klacíky nebo cínovými lžícemi. Výborně jsme se bavily. Guláš byl hotov, mírně přesolen, ale hlad byl silnější, než ochota ředit guláš vodou. Započala jsem vyprávění o potlaších, konajících se právě na Duchárně a v jejím okolí. Jde o tradiční celodenní soutěžení mezi trampy formou her v přírodě a hlavně o společenské setkání s kamarády. Tyto hry jsou ukončeny „osadním“ ohněm. Soutěží se v hodů sekerou, nožem či válečkem, lasování nebo například v „Kanadském běhu“. Jeho trasa zpravidla startuje pod kopcem u studánky. Dalším stanovištěm běhu je rozpoznání dvaceti různých listů stromů. Může se zde objevit šplh po laně, střelba z luku, hod sekerou. Vše je na čas a končí se zazvoněním zvonu pověšeného na konci čtyřmetrového lana. Vyhodnocení soutěží probíhá u „osadního“ ohně. Nejprve všichni povstanou, aby šerif mohl zavelet k zapálení ohně. Oheň se zapaluje loučemi ze čtyř světových stran, a to ve jménu lásky, kamarádství, přírody a míru. Ale každá tramská osada zapaluje oheň ve jménu toho, co se zrovna postrádá nebo řeší jako globální problém lidstva. Jakmile se rozhoří oheň, zpívá se tramská hymna Vlajka, ve stejnou chvíli stoupá na vrchol stožáru osadní vlajka. Šerif uzavře kruh, do něhož může v tuto chvíli vstupovat pouze „ohnivák“, a má proslov ke všem svým spolusedícím kamarádům. Následuje večerní soutěžení, ve kterém jde o hodnocení disciplín ve zpěvu jednotlivců, ve vícehlasném zpěvu, veselém vyprávění a scénkách. Nakonec je vyhodnocení soutěží a rozdání cen (plack). Placky jsou kusy dřeva pomalované tramskými či přírodními motivy. Zadal jsem skupině úkol na zítřejší dopoledne. Ten zněl, že polovina zbývajících účastnic vymyslí a připraví několik disciplín z potlachu, které si následně druhá polovina vyzkouší. Organizaci ponechávám plně v jejich režii. Na všech je vidět únava z prožitého dne. Uklidily jsme ohniště a nádoby a přesunuly se do Duchárny. Některé z účastnic ulehly v momentě, kdy jsme přišly dovnitř srubu. Zbytek začal pracovat na organizaci zítřejšího minipotlachu (skupina si již vymyslela pracovní název).

Máme tady návštěvu. Za srubem pod skálou se zbavujeme zbytků jídla, které se nesní. Osadníci je tam dávají cíleně jako potravu pro divoké prase (Ferda), které se osmělilo a chodí každý víkend k Duchárně dojídat zbytky. Ferda přišel ochutnat včerejší těstoviny. Uvnitř srubu nastala panika. Snažila jsem se všechny uklidnit, ale i na mě byl spatřen strach. Víím, že v takové situaci nesmí alespoň jeden člen panikařit, a musí se snažit

uklidňovat ostatní. Můj hlas přehlušil tlukot mého srdce. Měla jsem pocit, že během pár vteřin u mě nastane infarktový stav. Přiznávám se, že zcela nepochopitelně přisuzuji určitému zvířectvu lidské vlastnosti, jako že mě chtějí cíleně napadnout, sežrat nebo jakkoliv jinak ublížit. Musela jsem se s těmito pocity vnitřně srovnat a začít působit na ostatní členky pozitivním a uklidňujícím dojmem. Navrhla jsem řešení problému tak, že jakmile půjde jedna z nás na toaletu, dvě se k ní přidají a budou se snažit vydávat hluk, aby Ferdu zahnal. Tento počín se však ani v nejmenším detailu nepřibližuje k chování tramské subkultury.

Neděle 19. 4. 2009

Hned po ranní hygieně a snídani začala organizace minipotlachu. Šlo o splnění čtyř disciplín z tramského potlachu: hod válečkem na cíl, šplh po laně do výšky tří metrů, běh od Duchárny ke studánce, zde naplnit ešus vodou a vrátit se zpět k Duchárně s největším množstvím tekutiny v ešusu, rozdělení ohně za použití maximálně tří zápalek. Zbytek skupiny, která se bude minipotlachu účastnit jako soutěžící se začalo zaobírat úklidem Duchárny a okolí. Bylo zapotřebí doplnit dřevo a klestí pro příští návštěvníky srubu.

Minipotlach proběhl za velkého veselí a smíchu s občasným nářkem nad puchýři, vzniklými v důsledku včerejšího výšlapu. Celkovým vítězem se stala Kateřina. V odpoledních hodinách po obědě (knedlíky s vajíčkem) proběhl druhý a závěrečný rozhovor ve skupině. Diskutovaly jsme nad změnou postojů k tramské subkultuře a rozebíraly zážitky z prožitých dnů. Reakce na mé otázky byla vesměs pozitivní, ale objevily se i některé negace, nejvíce ohledně hygieny a celkového vzezření člověka. Před sbalením věcí a celkovým úklidem srubu a okolí měla Zuzana za úkol zapsat popis víkendu a některých situací do kroniky. Neměla básnickou a tvořivou múzu, jak se sama obhajovala, ale přislíbila, že to příště napraví. To příště se bude odehrávat v létě. Tento příští pobyt účastnice navrhly při společném rozhovoru, odehrávajícím se při obědě. Všechny se moc těší. Tento krok považuji za největší důkaz změny postojů k tramské subkultuře. Po uzamčení srubu následoval pěší přesun do obce Lukoveček, odkud nám v 18:14 hodin odjíždí autobus směrem do Zlína.

PŘÍLOHA P V: OTÁZKY K POLOSTRUKTUROVANÉMU INTERVIEW

- 1) Co jsi očekávala od způsobu trávení volného času po vzoru tramské subkultury (od pobytu tady)?
- 2) Změnila nebo potvrdila se tvá očekávání?
- 3) Jaký máš momentálně názor na tramping, když už víš o čem je, co přináší a když jsi si vyzkoušela na vlastní kůži žít po vzoru trampů?
- 4) Jak vnímáš trampy teď, po dvoudenním pobytu v přírodě?
- 5) Máš pozitivní pocity nebo zážitky ze zde prožitého časového úseku?
- 6) Máš negativní pocity nebo zážitky ze zde prožitého časového úseku?
- 7) Existuje situace, kterou by jsi v průběhu pobytu chtěla změnit, kdyby to šlo?
- 8) Dozvěděla, naučila, získala jsi zde nějakou určitou dovednost, která ti bude prospěšná a k užítku do budoucna?
- 9) Dokážeš si představit, že by jsi ještě v budoucnosti strávila svůj volný čas po vzoru tramské subkultury?
- 10) Dokázala by jsi teď, po strávení tohoto víkendu, vymyslet a zorganizovat se svými přáteli pobyt v přírodě?